

પ્રસ્તાવના

આ જૈન ધર્મ પ્રવેશ પોથીના બીજા ભાગમાં પહેલા ભાગથી વધારે ચીજોના જ્ઞાન થાય, એ હેતુ રાખીને તેની રચના કરવામાં આવી છે. જે જે વિષયોને માટે પહેલી પોથીમાં ઉપક્રમ કરવામાં આવ્યો છે, તે તે વિષયોને વધારે સ્પષ્ટ કરવાના ઇરાદાથી તેના તે વિષયોને પાછા આ પુસ્તકમાં ગોઠવવામાં આવ્યા છે. પ્રથમ ભાગનો અભ્યાસ પૂર્ણ કરી આગળ વધેલા વિદ્યાર્થીઓને આ ભાગ સર્વથા ઉપયોગી થશે એમ આશા છે.

આ પુસ્તકને ક્રિયા, ધર્મ, નીતિ અને તત્ત્વ એવા ચાર ખંડમાં વહેંચેલું છે. પહેલા ખંડમાં દર્શન, પૂજા, સામાયિક ને પડિષ્કમણના નાના પાઠો ગોઠવેલા છે; બીજા ખંડમાં દયા, સત્ય, ચારી, રાત્રિભોજન, અભક્ષ્ય, દેવ, ગુરુ, ધર્મ વિગેરે પાઠો ગોઠવેલા છે; ત્રીજા ખંડમાં હિંમત, ચોખ્ખાઈ, વિનય વગેરે પાઠો ગોઠવેલા છે; અને ચોથા ખંડમાં જીવ, અજીવ, પુણ્ય, પાપ, આશ્રવ, સંવર, નિર્જરા, બંધ અને મોક્ષ એ નવ તત્ત્વનો માત્ર ટુંકો ખોધ થાય, એવા માત્ર નાના પાઠો ગોઠવેલા છે. તે સિવાય તે તે વિષયોને લગતી સહેલી અને મનોરંજક સાદી કવિતાઓ ઉમેરી અભ્યાસીને આનંદ આપે એવી યોજના કરેલી છે.

આ પુસ્તકમાં આવેલા પાઠો સંખ્યા રમુજ ચિત્રો સ્થળે સ્થળે આપવાનો અમારો વિચાર હતો, અને વાસ્તવિક છે કે તેમ કર્યાથી પુસ્તક બાળકોને વધારે પ્રિય થઈ શકે, પરંતુ ચિત્રો તૈયાર કરાવવામાં ઘણી વિલંબ થાય એવું લાગવાથી, તથા બીજી કેટલીક અડચણોથી આ બીજી આવૃત્તિમાં પણ તેમ કરવા બની શક્યું નથી, હવે આ પુસ્તક જૈનશાળાઓમાં ઉપયોગી થઈ તેની ત્રીજી આવૃત્તિ પ્રસિદ્ધ કરવાનો પ્રસંગ અમને જલદી મળે, એવી અમો આશા રા-

ખીએ છીએ, કે જે વખતે અમો અમારી ધારણા પ્રમાણે બાળકોને તે વધારે ઉપયોગી થવા અમારો વિચાર પાર પાડી શકીએ.

આ પુસ્તક થયા પછી મુનિ મહારાજ શ્રી ૧૯૦૮ ચારિત્રવિજયજીને શુદ્ધ કરવા માટે અમોએ વિનતિ કરી. તેઓશ્રીએ કૃપા કરી પુસ્તકને આદિથી અંત પર્યંત તપાસી જોઈ, જે જે વિચાર કે વાક્યો શ્રી જૈન ધર્મની વિરુદ્ધ લાગ્યાં, તે સર્વે સુધારી આપ્યાં. તે પ્રમાણે પુસ્તક શુદ્ધ કરી અમોએ છપાવ્યું છે. મુનિ મહારાજશ્રી ચારિત્રવિજયજીએ આ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરવામાં ઘણોજ શ્રમ લઈ સહાય આપી છે, તો તે બાબત અમો આ પ્રસંગે તેઓનો મોટો આભાર માનીએ છીએ.

શિવાય અત્રેની ગુજરાતી તાલુકા સ્કુલના હેડ માસ્ટર શા. ચાંપશી ગુલાબચંદ એઓએ આ પુસ્તકની ભાષા શુદ્ધ, સરળ અને રસિક થાય, તેટલા માટે પુસ્તક વાંચી સુધારી આપ્યું છે, માટે તેમનો પણ અમો આ પ્રસંગે આભાર માનીએ છીએ. અન્ય જૈન વિદ્વાન ગૃહસ્થો આ ગૃહસ્થનો દાખલો લઈ વર્ગના કાર્યને સહાય આપશે એવું અમો ઇચ્છીએ છીએ.

આ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરવામાં પ્રથમાવૃત્તિમાં શેઠ ખેતશી ખીઅસી તરફથી રૂા. ૫૦ની સહાયતા મળી હતી. અન્ય શ્રીમંત ગૃહસ્થોને અમારા વર્ગના કાર્યને ઉક્ત શેઠનો દાખલો લઈ, મદદ કરવા વિનતી કરીએ છીએ.

છેવટે એટલુંજ કહીએ છીએ કે, આ પુસ્તક જૈન બાળકોને ઉપયોગી થવા માટે તથા ભુલ કે દોષથી રહિત કરવા માટે અમોએ યથાશક્તિ પ્રયત્ન કર્યો છે, છતાં મનુષ્ય પ્રકૃતિના ધર્મ પ્રમાણે તેમાં કોઈ પણ દોષ માલુમ પડે, તો તે વિદ્વાન વર્ગ દરગુજર કરશે, એવું અમો આહીએ છીએ.

પ્રસિદ્ધ કર્તા.

અનુક્રમણિકા.

વિષય.

પૃષ્ઠ.

ખંડ ૧ લો.

જિન દર્શન....	....	....	....	....	....	૧
જિન પૂજા....	....	....	....	....	....	૩
સામાયિક....	....	....	....	....	....	૫
પટિષ્ઠમાણુ....	....	....	....	....	....	૭

ખંડ ૨ નો.

દયા (અહિંસા)	....	....	....	....	....	૮
જીવ દયા વિષે કવિતા	....	....	....	....	....	૧૦
સત્ય	....	....	....	....	....	૧૧
સત્ય વિષે કવિતા	....	....	....	....	....	૧૩
ચોરી	....	....	....	....	....	૧૪
ચોરી વિષે કવિતા....	....	....	....	....	....	૧૭
દેવ	....	....	....	....	....	૧૭
શુર	....	....	....	....	....	૧૯
ધર્મ	....	....	....	....	....	૨૦
ઈશ્વર જગત્ કર્તા નથી	....	....	....	....	....	૨૨
રાત્રિ ભોજન	....	....	....	....	....	૨૩
અભક્ષ્ય	....	....	....	....	....	૨૪
શ્રાવકના આચાર વિષે કવિતા....	....	....	....	....	....	૨૭

વિષય.

પૃષ્ઠ.

ખંડ ૩ જો.

હિંમત	....	....	....	....	....	૨૮
હિંમત વિષે કવિતા	....	....	....	....	....	૩૧
વિનય	....	....	....	....	....	૩૧
ચોખ્ખાઈ	....	....	....	....	....	૩૩
ચોખ્ખાઈ વિષે કવિતા	....	....	....	....	....	૩૫

ખંડ ૪ થો.

જીવ ...	...	...	...	...	...	૩૬
જીવ અને ઇદ્રિઓ ...	...	...	...	...	...	૩૮
જીવની વિશેષ સમજ	...	...	...	...	...	૪૧
અજીવ ...	...	...	...	...	...	૪૩
પુણ્યબંધ ...	...	...	...	...	...	૪૬
પુણ્ય બાંધવાની નવ રીત વિષે કવિતા...	...	...	...	...	...	૪૮
પુણ્યનું ફળ	...	...	...	...	...	૪૮
પાપ ...	...	...	...	...	...	૫૦
પાપનું ફળ	...	...	...	...	...	૫૨
આશ્રવ ...	...	...	...	...	...	૫૫
સંવર ...	...	...	...	...	...	૫૬
નિર્જરા ...	...	...	...	...	...	૫૮
બંધ ...	...	...	...	...	...	૬૦
ક્ષ ...	...	...	...	...	...	૬૨

શ્રી

જૈન ધર્મ પ્રવેશ પોથી

ભાગ ૨ નો.

ખંડ ૧ લો.

પાઠ ૧ લો.

જિન દર્શન.

નિયમચંદ નામનો એક છોકરો હતો, તે ટેકીલો હતો, કોઈપણ નિયમ લેતો, તે બરાબર પાળતો હતો; આવી તેનામાં સારી ટેવ હતી, પણ તે ઉતાવળા સ્વભાવનો હતો. કોઈ પણ કામ કરે, તો તે ઉતાવળથી કરતો હતો. જે કામ શરૂ કરે, તેને તે ઝડપથી ગમે તેમ પતાવી દેતો.

એક વખત નિયમચંદ દેરાસરમાં દર્શન કરવા ગયો, અને થોડીજ વારમાં પાછો વળ્યો. તલકચંદ નામના એક શ્રાવકે એને તેમ કરતો દીઠો.

તલકચંદ—અલ્યા ! તું કોનો છોકરો છે ?

નિયમચંદ—હું શ્રાવકનો છોકરો છું.

તલકચંદ—અહીં કેમ આવ્યો હતો ?

નિયમચંદ—દર્શન કરવાને.

તલકચંદ—આટલી વારમાં તે કેવી રીતે દર્શન કર્યો ?

નિયમચંદ—લગવાનની સામે બે હાથ જોડી દર્શન કરી લીધાં.

તલકચંદ—છોકરા ! તું બધી રીતે કાઢ્યો છે, પણ તને દર્શન કરતાં આવડતું નથી.

નિયમચંદ—ત્યારે મને સમજવો કે તે કેમ કરવાં જોઈએ ?

તલકચંદ—દર્શનમાં ઉતાવળ કરવી ન જોઈએ. શાંતિ અને ધીરજથી તે કરવાં જોઈએ. ત્યારે આપણે દેરાસરનાં આરણ્યમાં પેસીએ, ત્યારે નિસીહિ એમ ત્રણ વાર કહેવું. પછી જ્યારે લગવાનની મૂર્તિ નજરે દેખાય, ત્યારે તેને પગે લાગવું, પછી દેરાસરને ત્રણ ફેરાફરી લગવાનની સામે ઉભા રહી સ્તુતિ ભણવી, પછી ત્રણવાર ખમાસમણ દેવાં, પછી ચૈત્યવંદન કરવું, આવી રીતે કરવાથી દર્શન કર્યો કહેવાય છે.

નિયમચંદ—કાકા ! હું તમારો મોટો ઉપકાર માનું છું, આવી રીતે દર્શન કરવાની રીત હવે મારા જાણવામાં આવી. આજથી ધર્મના કામમાં ઉતાવળ કરવાની મારી કુટેવ હું છોડી દઉશ; પણ મને નિસીહિ એટલે શું ? તે સમજાવશો ?

---

૧. સંસારનાં કામ નિષેધીને હું દર્શન કરવા આવું છું.

તલકચંદ—જ્યારે આપણે દેરાસરમાં દર્શન કરવા આવીએ, ત્યારે આપણા ઘરનાં કાંઈ પણ કામ સંભારવાં ન બેઠીએ, તેને માટે નિસીહિ કહેવાય છે.

આ સાંભળી નિયમચંદ ઘણો ખુશી થયો, અને તે પછી તે હમેશાં ઉતાવળ કર્યા વગર વિધિ પ્રમાણે દર્શન કરવા લાગ્યો.

સારબોધ.

કોઈ છોકરાએ નિયમચંદની જેમ ઉતાવળથી દેવદર્શન કરવાં નહિ, અને દર્શનનો વિધિ ખરાખર જાણવો.

સારાંશ પ્રશ્નો.

૧. દર્શન કેવી રીતે કરવાં ?
૨. દેરાસરનાં બારણાંમાં પેસતાં શું બોલવું ?
૩. નિસીહિનો અર્થ શું ?

પાઠ ૨ જો.

જિનપૂજા.

બાપા ! તમે ક્યાં જાઓ છો ?

હું દેરાસરમાં પૂજા કરવા જાઉં છું.

બાપા ! મને સાથે તેડી જશો ?

ચાલ, તને પણ પૂજા કરતાં શીખવીશ.

બાપા ! ચાલો ત્યારે હું આવું છું.

જો, આ અરિહંત ભગવાનની પ્રતિમા છે.

બાપા ! તેમની પૂજા કેમ કરાય ? તે શીખવો.

પહેલાં ન્હાઈને ચોખ્ખાં લૂગડાં પહેરવાં, અને ભગવાનની આશાતના ન થાય, તે માટે મોઢાની આસપાસ લૂગડું બાંધવું, પછી પ્રતિમાજીને નવરાવવાં, પછી અંગ લુંહણા કરી નવ અંગે તિલક કરવાં, પછી ફૂલ ચડાવવાં, અને ધૂપ કરવો, અને પછી પાટલા ઉપર ચોખ્ખાનો સાથીઓ કરીને ઉપર ફળ અને નૈવેદ્ય મૂકવાં, અને નવકારવાળી ફેરવવી, તથા સ્તુતિ ભણવી. આ પ્રમાણે પ્રભુની પૂજા કરવી જોઈએ.

બાપા ! હવે મારા જાણવામાં આવ્યું; તે પ્રમાણે હું ભગવાનની પૂજા અત્યારેજ કરું છું, અને હવે પછી હમેશાં સવારે એ રીતે પૂજા કરીને પછી જમીશ.

સારબોધ.

આ પ્રમાણે અરિહંત ભગવાનની પૂજા કરવાની વિધિ જાણી ફરેક શ્રાવકના છોકરાઓ હમેશાં પ્રભુની પૂજા કરવી જોઈએ.

સારાંશ પ્રશ્નો.

- ૧ લગવાનની પૂજા કરતી વખતે પહેલાં શું કરવું જોઈએ ?
- ૨ પ્રતિમાજીને નવરાવીને પછી શું કરવું જોઈએ ?
- ૩ ફૂલ ચડાવીને પછી શું કરવું ?
- ૪ ચોખાનો સાથીઓ કરીને પછી શું કરવું ?

પાઠ ૩ જો.

સામાયિક.

શિવકુંવર—જેન વાલખાઈ ! તને સામાયિક આવડે છે ?

વાલખાઈ—ના, જેન ! મને સામાયિક આવડતું નથી.

શિવકુંવર—શ્રાવિકા થઈને સામાયિક જાણતી નથી, એ દેવી વાત કહેવાય ?

વાલખાઈ—હું સામાયિક જાણતી હતી, પણ મને તેમાં સમજણ પડી નહિ, એટલે મેં તે છોડી દીધું.

શિવકુંવર—તારી ઇચ્છા હોય તો તને હું સમજાવું.

વાલખાઈ—જેન ! સમજાવ. હું તારો આભાર માનીશ.

શિવકુંવર—સામાયિક કરવાથી ઘણો લાભ થાય છે. જેટલી વાર સુધી આપણે સામાયિક કરીએ, તેટલી વાર આપણાથી એક ચિત્તે અરિહંત લગવાનું ધ્યાન થાય છે. જો કાંઈ લાગુવું ગણવું હોય, તે પણ શાંતિથી થાય છે. સામાયિકનો અર્થજ સારો

લાલ એવો થાય છે, એટલે સામાયિક કરવાથી ઘણા લાલ મેળવી શકાય છે.

વાલબાઈ—સામાયિક કરતી વખતે કેવી રીતે વર્તવું જોઈએ ?

શિવકુંવર—જેટલો વખત સામાયિક લીધું હોય, તેટલો વખત ઘરના કે ખીજા વહેવારના વિચાર મનમાં આવવા ન જોઈએ. તેટલી વાર તો પોતે વહેવારી નથી, પણ સાધુતામાં છીએ, એમ માનવું જોઈએ. એમ કરવાથી સામાયિકના બધા લાલ મળે છે.

વાલબાઈ—વહાલી બહેન ! હું હવે સામાયિકની મતલબ બરાબર સમજી આવતી કાલથી સામાયિકની વિધિ શીખવા માંડીશ, અને તારી સાથે હમેશાં સામાયિક કરવા ઉપાશ્રયે આવીશ.

સારબોધ.

દરેક શ્રાવક શ્રાવિકાએ દરરોજ સામાયિક કરવું, અને વાલબાઈની જેમ સામાયિકનો હેતુ સમજીને તે બરાબર કરવું જોઈએ.

સારાંશ પ્રશ્નો.

૧ શિવકુંવરે સામાયિકને નહિ જાણનારી શ્રાવિકા માટે શું કહ્યું હતું ?

૨ સામાયિક કેવી રીતે કરવું જોઈએ ?

૩ જેટલી વાર સામાયિક કરવું, તેટલી વાર કેમ વર્તવું જોઈએ ?

૪ સામાયિક કરવાથી શો લાભ થાય ?

૫ સામાયિકમાં શું શું થાય છે ?

૬ સામાયિક વખતે કેવા વિચાર ન કરવા જોઈએ ?

પાઠ ૪ થો.

પડિક્કમણું.

હેમચંદ નામે એક શ્રાવક હતો, તે હમેશાં પડિક્કમણું કરતો, અને પોતાનાં ઘરનાં માણસોને પડિક્કમણું કરવાનું કહેતો. તેને પ્રેમચંદ કરીને એક નાનો છોકરો હતો, તેને પડિક્કમણું આવડતું નહિ, તેથી તેને તે શીખવતો હતો. એક વખતે ભેણે પૂછ્યું—બાપા ! પડિક્કમણામાં શું હોય ? તે મને સમજાવો.

હેમચંદ—પ્રેમચંદ ! કરેલા પાપથી હઠવું અને તે પાપની દેવગુરૂ પાસે માફી માગવી તે પડિક્કમણું કહેવાય છે, એની ક્રિયામાં પહેલું સામાયિક લેવામાં આવે છે, પછી પોતાથી અને તે પરચખાણુ લઈ અરિહંત ભગવાનનું ચૈત્યવંદન કરાય છે, અને ગુરૂને વાંદણા આપવામાં આવે છે, તે સાથે કેટલાએક કાઉસ્સગ્ગ પાણુ કરાય છે, એને માટે તને આગળ જતાં હું વધારે સમજાવીશ.

પ્રેમચંદ—બાપા ! પડિક્કમણું કરવાથી પાપની માફી મળે છે. તો હવેથી હું હુમેશાં પડિક્કમણું કરીશ, અને તમારી પાસેથી જુદી જુદી બાબતના ખુલાસા લઈશ.

હિમચંદ—દીકરા ! જો તું એમ કરીશ, તો મને ઘણો સંતોષ થશે. બરાબર વિધિ પ્રમાણે રોજ એ વખત પડિક્કમણું કરવું, એ આપણો ધર્મ છે.

સારાંખો.

દરેક શ્રાવકના છોકરાએ પડિક્કમણું શીખવું અને તેનો હેતુ જાણવાને માટે ખુલાસા કરાવી હુમેશાં પડિક્કમણું કરવું.

સારાંશ પ્રશ્નો.

૧ હિમચંદ કેવો શ્રાવક હતો, અને તે શું કરતો હતો ?

૨ પડિક્કમણામાં શું શું હોય ? તે કહો.

ખંડ ૨ જો.

પાઠ ૫ મો.

દયા (અહિંસા).

ગંગારામ કરીને એક બ્રાહ્મણનો છોકરો હતો, તે હુમેશાં લાકડી લઈને ફરતો હતો. જો કોઈ પશુ, પક્ષી કે બીજું પ્રાણી દેખે, તેને તે લાકડીવતી મારતો હતો. એક વખતે દયાળુ નામનો એક બીજો છોકરો તેની પાસે થઈને નીકળ્યો. ગંગારામની મારવાની નઠારી ટેવ જોઈને દયાળુએ કહ્યું, ગંગારામ ! આ તું શું કરે છે ? ગંગારામ બોલ્યો, તારે શું કામ છે ? અમારી જેવી મરણી તેમ અમે કરીએ છીએ. દયાળુએ કહ્યું, બાઈ ! જરા વિચાર કર. આણું પાપનું કામ ન કરવું જોઈએ. ગંગારામે તોછડાઈથી કહ્યું, એમાં શું પાપનું કામ ? દયાળુ બોલ્યો—તારી લાકડી મને આપ, તેનાથી હું તને માફ, તો તને કેવું લાગે ? ગંગારામ બોલ્યો—એથી તો મને વસમું લાગે. દયાળુએ કહ્યું, જેવી રીતે તને વસમું લાગે, તેવી રીતે બીજાં પ્રાણીને પણ વસમું લાગે કે નહીં ? બીજાં બધાં પ્રાણી પણ આપણાં જેવાં છે, માટે કોઈ પ્રાણીને દુઃખ આપવું ન જોઈએ. બીજાને દુઃખ દેવાથી ઘણું પાપ લાગે છે. ગંગારામ બોલ્યો—ભાઈ દયાળુ ! તારા કહેવાથી હવે મને બરાબર સમજણ પડી.

જેવી રીતે ખીજના મારથી આપણને વસમું લાગે, તેવી રીતે
બધાં પ્રાણીને વસમું લાગે, માટે કોઈ પણ જીવને મારવો નહિ,
કે ખીજું દુઃખ દેવું નહિ. દયાળુ ! તને આવી સમજણ
કોણે પાડી ? દયાળુએ કહ્યું, હું શ્રાવકનો છોકરો છું. અમારા
ધર્મમાં જીવદયાને માટે બહુ યોગ્ય લખેલો છે. કોઈ પણ જીવને
પોતે મારવો નહિ, ખીજની પાસે મરાવવો નહિ, અને ખીજ
મારતા હોય, તેને વખાણવું નહિ. એવી જિન લગવાનની
આશા છે. ગંગારામે કહ્યું, ભાઈ દયાળુ ! હવેથી હું કદી પણ
કોઈ જીવને મારીશ નહિ, અને દુઃખ આપીશ નહિ.

સારબોધ.

દયાળુની પેઠે દરેક શ્રાવકના છોકરાએ પોતાના મનમાં
દયા રાખવી જોઈએ, અને ગંગારામની પેઠે ખીજના કહેવાથી
પોતાની કુટેવ છોડી દેવી જોઈએ.

સારાંશ પ્રશ્નો.

૧ ગંગારામ કેવો છોકરો હતો ?

૨ ગંગારામને કેવી ટેવ હતી ?

૩ દયાળુ કેવો છોકરો હતો ?

૪ દયાળુએ ગંગારામને શું કહ્યું હતું ? તે કહો.

૫ દયાળુના કહેવાથી ગંગારામને કેવી અસર થઈ હતી ?
૬ જિન ભગવાનની કેવી આજ્ઞા છે ?

પાઠ ૬ કો.

જીવ દયા વિષે.

ચોપાઠ.

જગમાં ઝીણું જનમે જનંત,
પણમાં ઉપજે પળમાં અમંત;
પૃથ્વી જળને વાયુ ઘાસં,
તેમાં ફરતા જંતુ ખાસ. ૧

શ્રાવક તેની રક્ષા કરે,
જતના સાથે ડગલું ભરે;
એજ અહિંસા ધર્મ પ્રમાણ,
એ જિનવરની આજ્ઞા જાણ. ૨

પાપી હિંસા કરતા ફરે,
ધર્મી શ્રાવક તેથી ડરે;
જીવ દયાના પાળક જેહ,
ગણુવા શ્રાવક સઘળા તેહ. ૩

૧ પેદા થાય છે, ૨ જીવ. ૩ નાશ પામે છે.

પાઠ ૭ મો.

સત્ય.

અવેરચંદ અને પ્રેમચંદ નામના બે છોકરાઓ જૈન-
 શાળામાં એકજ વર્ગની અંદર ભણતા હતા. તેમાં અવેરચંદ
 બહુ બુદ્ધિનો હતો, અને પ્રેમચંદ ઘણો હુશિયાર હતો. અવેર-
 ચંદ બુદ્ધિમાં ઊતરતો હતો ખરો, પણ તેનામાં એક ગુણ સારો
 હતો, તે પોતાના વર્ગમાં માસ્તરની પાસે અને ઘરમાં માબાપની
 પાસે કદિ પણ ખોટું બોલતો નહિ; જે સત્ય હોય તે કહી દેતો
 હતો. પ્રેમચંદ બુદ્ધિમાં ચતુર હતો, પણ તેનામાં જૂઠું બોલવાની
 કુટેવ હતી. એક વખત માસ્તરે અવેરચંદને પૂછ્યું, અવેરચંદ !
 ગઈ કાલે તું કેમ જૈનશાળામાં આવ્યો નહોતો ? અવેરચંદે કહ્યું,
 સાહેબ ! મને પાઠ આવડતો ન હતો, તેથી હું શાળામાં આવવાને
 શરમાયો. પછી માસ્તરે પ્રેમચંદને પૂછ્યું, પ્રેમચંદ ! તું ગઈ
 કાલે શાળામાં કેમ આવ્યો નહોતો ? પ્રેમચંદે બોલ્યો—સાહેબ !
 મારે ઘર કાલે મેમાન આવ્યા હતા; તેથી હું નહોતો આવ્યો. માસ્તરે
 ફરીવાર પૂછ્યું, તે કાલે પાઠ કર્યો હતો ? પ્રેમચંદે કહ્યું, હા,
 સાહેબ ! મેં પાઠ કર્યો હતો, માસ્તરે કહ્યું, ત્યારે કાલનો પાઠ
 બોલી જા. પ્રેમચંદે બોલ્યો—સાહેબ ! અત્યારે મને યાદ નથી.
 ગઈ કાલે યાદ હતો. આ પ્રમાણે પ્રેમચંદના કહેવાથી તેના
 માસ્તરના મનમાં આવ્યું કે, આ છોકરો જૂઠું બોલે છે, માટે
 તેને શિક્ષા કરવી. પછી પ્રેમચંદને છેલ્લો ખેસાર્યો, અને અવેર-
 ચંદનાં બહુ વખાણ કર્યાં.

માસ્તરે બધા છોકરાને ઊભા કરીને કહ્યું—છોકરાઓ ! તમે બધા આ અવેરચંદનો દાખલો લેજો. તેની જેમ સાચું બોલવાની ટેવ રાખજો. આપણાથી કદિ ખરાબ કામ થઇ ગયું હોય, તોપણ જે સાચેસાચું હોય, તે કહી દેવું તેમાં ખાસ કરીને પોતાના ધર્મ ગુરૂ, શિક્ષક કે માબાપની આજ્ઞા તો કદિ પણ ખોટું બોલવું જ નહિ, જે છોકરો સાચું બોલે છે, તેની ઉપર બધા પ્રીતિ રાખે છે. કદિ તેનામાં ખીન ગુણ હોય, તોપણ ખોટું બોલનારની ઉપર બધાને અભાવ થાય છે. આ અવેરચંદ મંદ બુદ્ધિનો છે, તોપણ તે સાચું બોલનારો છે, તો તેની ઉપર મને પ્રેમ આવે છે, અને આ પ્રેમચંદ ભણવામાં હુશિયાર છે, પણ તેનામાં જૂઠું બોલવાની કુટેવ છે, તેથી મેં તેને છેલ્લો કાઢ્યો છે, માટે દરેક છોકરાએ સાચું બોલવાની ટેવ રાખવી.

સારબોધ.

અવેરચંદની જેમ સાચું બોલનારા છોકરાને માન મળે છે, અને પ્રેમચંદની જેમ ખોટું બોલનારા છોકરાનું અપમાન થાય છે.

સારાંશ પ્રશ્નો.

- ૧ અવેરચંદ કેવો છોકરો હતો ?
- ૨ પ્રેમચંદમાં શી કુટેવ હતી ?

૩ ઝવેરચંદને માન મળવાનું, અને પ્રેમચંદનું અપમાન થવાનું શું કારણ હતું ?

૪ કોની કોની આગળ સાચું જોલવું જોઈએ ?

૫ છોકરામાં ગુણ હોય, અને સાચું જોલવાની ટેવ ન હોય તો, તેના ગુણ કેવા કહેવાય ?

પાઠ ૮ મો.

સત્ય વિષે.

દોહરા.

જે શ્રાવકનો સુત^૧ વઢે,^૨ સાચેસાચી વાત,

લાજ વધારી તે બને, લોક વિષે વિખ્યાત.^૩

૧

વિશ્વતણા^૪ વે'વારમાં, છે સાચાનું માન;

સર્વ કરે જન પ્રેમથી, સાચાનું ગુણગાન.

૨

એક સાચની આંટમાં, લાખ તણા વેપાર;

આંચ^૫ ન આવે સાચમાં, સુધરે આ સંસાર.

૩

જૂઠાનું જગમાં ઘટે, માન બને અપમાન;

મૃષાવાદના^૬ પાપથી, તે થાયે હેરાન.

૪

માટે શ્રાવક જાળ સૌ, જોલો સાચી વાત;

સત્ય તણું વ્રત ધારીને, સુખ પામો લલી લાત. ૫

૧ દીકરો. ૨ કહે. ૩ પ્રસિદ્ધ. ૪ જગતના. ૫ હરકત.

૬ જોડું જોલવાના પાપથી.

પાઠ ૯ મો.

ચોરી.

મોહન—ભાઈ નાથાલાલ ! પાપ કરવાથી શું થાય છે ?

તે તું જાણે છે ?

નાથાલાલ—હા, પાપ કરવાથી માણસ નરકમાં પડે છે.

મોહન—નરકમાં શું હશે ?

નાથાલાલ—નરકમાં પીડા લોગવવી પડે છે.

મોહન—નરકની પીડા તો આપણે જોઈ શકતા નથી, પણ જે આ લોકમાં દેખાય તેવી પીડા પાપથી થતી હશે ?

નાથાલાલ—કેટલાંએક એવાં પાપ છે, કે જે કરવાથી આ લોકમાં અને પરલોકમાં પીડા લોગવવી પડે છે.

મોહન—તેવું પાપ કયું હશે ?

નાથાલાલ—તેવું પાપ ચોરી કરવાથી થાય છે.

મોહન—તે કેવી રીતે ?

નાથાલાલ—ચોરી કરનાર માણસને આ લોકમાં રાજી શિક્ષા કરે છે, અને પરલોકમાં નરકની પીડા લોગવવી પડે છે,

મોહન—ત્યારે તો ચોરીનું પાપ આ લોક તથા પરલોકમાં પણ પીડે છે, તો તે ઘણું જ નઠારું પાપ છે.

નાથાલાલ—હા ભાઈ ! ચોરીનું પાપ ઘણું જ નઠારું છે, પણ ચોરીનો અર્થ તું જાણે છે ?

મોહન—ના, હું જાણતો નથી, મને તે સમજાવો.

નાથાલાલ—જે કોઈના આખ્યા વિના લઈ લેવું, તે ચોરી કહેવાય છે, અને તે ઉપરથી તેનું ખીન્નું નામ અદત્તાદાન કહેવાય છે.

મોહન—કોઈના આખ્યા વિના લેવાથી એટલું બધું પાપ કેમ લાગે ?

નાથાલાલ—પોતાની મનગમતી ચીજને કોઈ ચોરી જાય, એટલે તે ઉપરના રાગને લઈને માણસનું મન દુખાય છે, અને તેથી ચોરનાર માણસને પાપ લાગે છે. માટે કોઈએ કદિ પણ ચોરી કરવી નહિ. ચોરી કરવાથી આ લોકમાં અને પરલોકમાં દુઃખી થવાય છે.

મોહન—ભાઈ નાથાલાલ ! હવે હું સમજ્યો. હું કદિ પણ ચોરી કરીશ નહિ. આજ તે મને બહુ શીખામણની વાત કહી; તેથી હું તારો પાક માનું છું.

સારબોધ.

મોહનલાલે જેમ નાથાલાલ પાસેથી બોધ લઈ ચોરી ન કરવાનો નિશ્ચય કર્યો, તેમ બધા છોકરાઓએ તેવો નિશ્ચય કરવો જોઈએ.

સારાંશ પ્રશ્નો.

- ૧ મોહને નાથાલાલને પહેલાં શું પૂછ્યું ?
- ૨ નાથાલાલે તેનો ઉત્તર શો આપ્યો ?
- ૩ ચોરી કરવાથી કેવી પીડા લોગવવી પડે છે ?
- ૪ ચોરીનું પાપ કેવું છે ?
- ૫ ચોરી કરવાથી પાપ શા માટે લાગે ?
- ૬ મોહને છેવટે શું કહ્યું ?

પાઠ ૧૦મો.

ચોરી વિષે.

ચોપાઈ.

આપ્યા વિનાનું લેવું જોડ,
 સમજે બાળક ચોરી તેડ;
 છૂપાવી લે પરની ચીજ,
 પાપ તણાં તો લાવે બીજ. ૧

ચોરીનાં ફળ માઠાં હોય,
 રૂઢાય કરે નહીં તેને કોય;
 ચોરને રાજ આપે દ'ડ,
 ચોર બંધાયે ચારે બ'ડા. ૨

૧ પૃથ્વીના ચારે બ'ડામાં.

પાઠ ૧૧ મો.

દેવ.

શિષ્ય—ગુરુ ! દેવ કોને કહેવાય ?

ગુરુ—જેનામાં રાગ અને દ્વેષ ન હોય, તે દેવ કહેવાય છે.

શિષ્ય—રાગ એટલે શું ?

ગુરુ—કોઈ ઉપર પ્રીતિ રાખવી તે.

શિષ્ય—દ્વેષ એટલે શું ?

ગુરુ—કોઈ ઉપર ઇતરાણ રાખવી, તે દ્વેષ કહેવાય છે.

દેવમાં કોઈ જાતના દોષ હોતાજ નથી, પણ તે ચાર અતિશયથી યુક્ત હોય છે. પહેલા અતિશયથી તેમને કોઈ જાતના સંકટ-દુઃખ નડતાં નથી, બીજા અતિશયથી તેમનામાં બધી જાતનું પૂરું જ્ઞાન હોય છે, ત્રીજા અતિશયથી તે ત્રણે જગતને પૂજા કરવા ચોગ્ય થાય છે, અને ચોથા અતિશયથી તેમનાં વચન બધી ભાષામાં સમજાય છે, અને તે સર્વને હિતકારક લાગે છે.

શિષ્ય—ગુરુ ! હવે હું દેવના સ્વરૂપને સમજ્યો, અને તેવા દેવ તો શ્રી અરિહંત દેવજ છે, એમ મને ખાત્રી થઈ.

સારબોધ.

શ્રાવકના દરેક છોકરાએ પોતાના સાચા દેવને ઓળખી તેમની ભક્તિ કરવી જોઈએ.

સારાંશ પ્રશ્નો.

- ૧ દેવ કેવા હોય ?
- ૨ દેવમાં શું ન હોય ?
- ૩ રાગ અને દ્વેષ એટલે શું ?
- ૪ અતિશય કેટલા છે ? અને તે ક્યા ક્યા ?

પાઠ ૧૨ માં.

ગુરૂ.

અનુપચંદ નામનો એક શ્રાવક ઘણો વહેમી હતો. ગામમાં કોઈ આવો કે જતિ આવે, તેને તે ગુરૂ તરીકે માનવા દોડી જતો હતો. ઘણા ઢોંગી સંન્યાસી, બાવાઓ અને જતિઓ તેને છેતરતા હતા, પછી તે ઘણો પસ્તાવો કરતો હતો. આથી તે કંટાળી ગયો, અને તેણે નિશ્ચય કર્યો કે, આ દુનિયામાં કોઈ ધર્મમાં ખરેખરો શુદ્ધ ગુરૂજ નથી. એક વખતે તેને ગુણચંદ નામે એક શ્રાવક મળ્યો, તેની સાથે વાતચિત થતાં અનુપચંદે તેને પૂછ્યું: શેઠ ! કોઈ ધર્મમાં સાચા ગુરૂ હશે ? તેણે કહ્યું હા, આપણા જૈન ધર્મમાં સાચા ગુરૂ ઘણા છે.

અનુપચંદ—સાચા ગુરૂને શી રીતે ઓળખવા ?

ગુણચંદ—કોઈ જીવની હિંસા કરે નહિ, હમેશાં સાચું બોલે, ચોરી કરે નહિ, બ્રહ્મચર્ય પાળે, અને પોતાની પાસે કાંઈ

પરિચિહ્ન રાખે નહિ, એવા પંચમહાવૃત્તધારી હોય, એ સાચા ગુરૂ કહેવાય છે. એમનું શરણ લેવું લોઘ્યું.

અનુપચંદ—તમે કહ્યા એવા ગુરૂ મને કોઇજ મળ્યા નથી, તેથી હું આજ સુધી વહેમમાં ભરમાયો, પણ હવે એવા ગુરૂને શરણે જઈ ધર્મ આદરું, કે જેથી મારું કલ્યાણ થાય.

ગુણચંદ—તેવા ગુરૂ આપણા જૈન મુનિઓ હોય છે.

પછી અનુપચંદ એવા જૈન મુનિને શરણે ગયો, અને તે ગુરૂની લક્ષિતથી ધર્મ પામીને સુખી થયો.

સારખોધ.

અનુપચંદની જેમ વહેમી ન થવું, વહેમી થવાથી ખરા ગુરૂ મળતા નથી; અને ગુણચંદના જેવા સારા શ્રાવકનો સંગ રાખવો, કે જેથી સાચા ગુરૂ સમજની પડે.

સારાંશ પ્રશ્નો.

૧. અનુપચંદ કેવો શ્રાવક હતો ?
૨. અનુપચંદ શું કરતો હતો ?
૩. સાચા ગુરૂને શી રીતે ઓળખવા ?
૪. સાચા ગુરૂ કોણ છે ?

પાઠ ૧૩ મો.

ધર્મ.

છોકરાઓ—ગુરુ ! અમારી એક શંકા દૂર કરશો ?

ગુરુ—શી શંકા છે ?

છોકરાઓ—અમે ધર્મ એટલે શું ? એ ખરાબર સમજાતો નથી, માટે અમને એ વિષે ટુંકામાં સમજાવો.

ગુરુ—છોકરાઓ ! ધર્મને માટે તમે કેટલું સમજ્યા છો ? તે કહો.

છોકરાઓ—અમે તો એટલું સમજીએ છીએ કે, “ સાફે કામ જે નીતિ તે ધર્મ ”

ગુરુ—ત્યારે તમને શંકા શી રહે છે ?

છોકરાઓ—કોઈ સારાં કામને ધર્મ કહે છે, કોઈ જીવ-દયા પાળવી તેને ધર્મ કહે છે, કોઈ દેહેરે દર્શન કે પૂજા કરવા જવું, એને ધર્મ કહે છે, અને કોઈ સાધુને વાંદવું, એને ધર્મ કહે છે. કહો, તેમાં સાચું શું ?

ગુરુ—છોકરાઓ ! તમે જે જે કહ્યું, એ બધું ધર્મમાં આવી જાય છે, પણ ધર્મનો ટુંકો અર્થ એવો છે કે, જે નકારી સ્થિતિમાં પડતા, એવાં પ્રાણીને ધારણ કરી બચાવે, તે ધર્મ કહેવાય છે. તેના ત્રણ પ્રકાર પડે છે. ૧ સાચી વસ્તુનું જ્ઞાન થવું, ૨ સાચા દેવ, ગુરૂને ઝાળખી તેમાં રૂચિ થવી, અને ૩ સંસાર-

રમાં તથા ત્યાગમાં સારી વર્તણુક રાખવી. આ ત્રણ પ્રકારથી અરાખર ધર્મ સચવાય છે, વળી નીતિથી વર્તવું જોઈએ, કેમકે નીતિ એ ધર્મનો પાયો છે.

છોકરાઓ—ગુરુજી ! હવે અમે ધર્મને માટે કેટલુંક સમજી ગયા, આપે અમારા ઉપર મોટો ઉપકાર કર્યો છે.

સારબોધ.

માણસે સાચો ધર્મ જાળખવો; અને પછી તે ધર્મ પ્રમાણે ચાલવું.

સારાંશ પ્રશ્નો.

૧ છોકરાઓએ શી શંકા કરી હતી ?

૨ ધર્મનો ટુંકો અર્થ શો ?

૩ ધર્મના ત્રણ પ્રકાર કહો.

પાઠ ૧૪ મો.

ધૈર્ય જગત્કર્તા નથી.

બાપા ! આ જગતનો રચનાર કોઈ હશે કે ?

બેટા ! ના, જગતનો બનાવનાર કોઈ છેજ નહીં.

બાપા ! ખીન્ન મતના લોકો ધૈર્યને જગતનો કર્તા માને

છે, અને તઓ કહે છે કે, આ જગત્ પરમેશ્વરે બનાવ્યું છે, એનું શું સમજવું ?

એ વાત તદ્દન ખોટી છે. આ જગત્ ઘણા કાળથી આવ્યું આવે છે, તેનો કોઈ કર્તા છેજ નહીં.

આપા ! કર્તા વિના કોઈ ચીજ શી રીતે બને ?

બેટા ! ત્યારે તો ઇશ્વરનો પણ કર્તા હોવો જોઈએ, વળી એ કર્તાનો કર્તા હોવો જોઈએ; એમ તો પારજ ન આવે.

હા આપા ! એ વાત ખરી છે, જો ઇશ્વરે બધી ચીજ બનાવી હોય, તો પછી ઇશ્વર પાપ, અધર્મ, અનીતિ વિગેરે શા માટે થવા દે ? વળી કોઈને સુખી, કોઈને દુઃખી, અને કોઈને રોગી શા માટે બનાવે ? જો એવો પક્ષપાત કરે, તો ઇશ્વર અન્યાયી કરે, માટે હવે મને નિશ્ચય થયો કે, કોઈ રીતે ઇશ્વર આ જગતનો કર્તા થઈ શકતો નથી. સારાં નઠારાં કર્મને લઈને જીવને સુખ દુઃખ મળ્યા કરે છે.

બેટા ! હવે તું બરાબર સમજ્યો. તારી આવી સમજણ જોઈને હું ખુશી થાઉં છું.

સાર બોધ.

શ્રાવકના દરેક છોકરાએ માનવું કે, જગતનો કોઈ કર્તા નથી, અને પોતાનાં કરેલાં પાપ પુન્યનો બદલો એની મેજેજ મળ્યા કરે છે.

સારાંશ પ્રશ્નો.

- ૧ આ જગત કેવું છે ?
- ૨ જગતનો કર્તા કોઈ નથી, તેનું શું કારણ ?
- ૩ ઈશ્વર જગતનો કર્તા માનીએ, તો શો દોષ આવે ?
- ૪ છવ સુખી અને દુઃખી શેને લઈને થાય છે ?

પાઠ ૧૫ મો.

રાત્ર ભોજન.

ચંદુલાલ—કેમ પ્રાણુલાલ ! ઉતાવળો ક્યાં જાય છે ?

પ્રાણુલાલ—હું જમવાને જઈ છું.

ચંદુલાલ—આટલો બધો ઉતાવળો કેમ જાય છે ?

પ્રાણુલાલ—સાંજ પડવા આવી છે, જો હવે વાર કરું તો રાત પડી જાય.

ચંદુલાલ—રાત પડે તો શી હરકત છે ?

પ્રાણુલાલ—પછી રાત્રે જમાય નહિ.

ચંદુલાલ—રાત્રે શા માટે ન જમાય ?

પ્રાણુલાલ—અરે ચંદુલાલ ! શ્રાવક થઈને આ શું બોલે છે ? શ્રાવકનો દીકરો રાત્રે કદિ પણ જમે નહિ.

ચંદુલાલ—રાત્રે જમવાથી શું થાય ?

પ્રાણુલાલ—ચંદુલાલ ! રાત્રે જમવાથી પાપ લાગે છે.
તું કેઈ વાર રાત્રે જમે છે કે ?

ચંદુલાલ—પ્રાણુલાલ ! હું તો ઘણી વાર રાત્રે જમું છું.
ફક્ત મારા બાપા અને મારી મા જમતાં નથી. મારે માટે
છુટ છે.

પ્રાણુલાલ—ચંદુલાલ ! એ થાણું ખોટું કહેવાય. રાત્રે
જમવાથી એકલું પાપ લાગે છે; એટલુંજ નહિ, પણ કેઈ વાર
જીવનું નેપથ્ય થઈ જાય છે.

રાત્રે જીણાં જીવનું ઘણું થાય છે, તે આપણા ભાણામાં
પડીને મરણ પામે છે. વળી જો કેઈ જેરી જીવ તેમાં પડે,
અથવા ખોટી જાય, તો તેથી જીવનું નેપથ્ય થાય છે, માટે
રાત્રિભોજન કરવું નહિ, એવી જિનદેવની આજ્ઞા છે.

ચંદુલાલ ! એ ખરી વાત છે, હવેથી હું કદિ પણ રાત્રિ-
ભોજન કરીશ નહિ. શ્રાવકના છોકરાએ રાત્રિભોજન વર્જવું જોઈએ.

સારબોધ.

દરેક શ્રાવકના છોકરાએ ચંદુલાલની જેમ રાત્રિભોજન
ન કરવું જોઈએ.

સારાંશ પ્રશ્નો.

- ૧ પ્રાણુલાલ અને ચંદુલાલ કેવા છોકરા હતા ?
- ૨ પ્રાણુલાલ ઉતાવળો શા માટે જતો હતો ?
- ૩ રાત્રિભોજન કરવાથી શા શા ગેરફાયદા થાય છે ?
- ૪ ચંદુલાલે આખરે શું કર્યું ?

પાઠ ૧૬ મો.

અભિપ્રાય.

ગોવિંદ કરીને એક શ્રાવકનો છોકરો હતો. તે ઘણો ખાઉ-ફણુ હતો. ચૌટામાં જે કંઈ ખાવાની ચીજ મળે, તે વેચાતી લઈને ખાતો હતો. કોઈ કોઈ વાર તો તેના આપની પાસેથી ફળયો કરીને પણ ખાવાની ચીજ લેવરાવતો હતો; એવો એ ખાઉફણુ હતો. એક વખતે તે ઘાડીમાં ફરવા ગયો, ત્યાં કોઈ વેલ ઉપર ઘણાં ખીવાળું એક નાનું ફળ તેના જોવામાં આવ્યું. તેણે તે અળણ્યું ફળ તોડીને ખાધું, અને થોડી વાર પછી તેના માથામાં ઘણા ચસકા આવવા લાગ્યા. તે રોતો રોતો ઘેર આવ્યો. તેના આપાએ પૂછ્યું, બેટા ગોવિંદ ! તું કેમ રહે છે ?

ગોવિંદ—મેં કંઈ અળણ્યું ફળ ખાધું છે, તેથી મને માથામાં બહુ ચસકા આવે છે; તે મારાથી ખમાતા નથી.

હરિચંદ—ગોવિંદ ! મેં તને અળણ્યાં ફળ ખાવાને ઘણી

વાર ના કહી છે, તે છતાં તું અન્નાડ્યાં ફળ ખાય છે, તેનું આયું પરિણમ આન્યું.

ગોવિંદ—ખાપા ! મને જલદી કોઈ ઉપાય કરો, માથામાં ઘણી ખીડા થાય છે, હવેથી હું કદિ પણ અન્નાડ્યાં ફળ ખાઈશ નહિ, અને આજથી ખાઉંકણપણાની કુટેવ છોડી દઈશ.

પછી તેના ખાપા એને વૈદને ઘેર લઈ ગયા, અને ત્રણ દિવસ સુધી દવા કરી, ત્યારે ગોવિંદ સાજો થયો.

આ ગોવિંદનો દાખલો લઈ કોઈ પણ શ્રાવકે અન્નાડ્યાં ફળ ખાવાં નહિ, અન્નાડ્યાં ફળ અલક્ષ્યમાં ગણાય છે. તેમાં બીજાં ઘણાં અલક્ષ્ય છે. કંદ, મૂળ, માંસ, દારૂ, વેગણ, પીપરની પેપી, વિગેરે સુખ્યા છે; જે એકંદર ખાવીશ જાતનાં એ અલક્ષ્ય વસ્તુ ખાવામાં ઘણું પાપ લાગે છે.

સારબોધ.

શ્રાવકના દીકરાએ બધી જાતના અલક્ષ્યનો ત્યાગ કરવો જોઈએ. અન્નાડ્યાં અલક્ષ્ય ફળ ખાવાથી ગોવિંદના જેવી વલે થાય છે.

સારાંશ પ્રશ્નો.

૧ ગોવિંદનો કેવી ટેવ હતી ?

૨ ગોવિંદે શું ખાધું હતું, અને તેથી શું થયું હતું ?

જે અંતર્યામી કુળ ખાવાથી ખીબું શું થાય છે ?

૪ મુખ્ય અલક્ષ્ય કયા ? અને તે જોઈને કેટલા છે ?

પાઠ ૧૭ મો.

શ્રાવકના આચાર.

હરિગીત.

જે કંઈ તે વળી મૂળિઆં લીલોતરી બહુ થાય છે,
બહુ ખીજ વેંગણ પેપિઓજ અનંતકાય ગણાય છે,
તેમાં ધરે બહુ સ્વાદ નવ દરકાર કરતા જાનની,
નહિ લોકમાં એ રીત એવી જૈનનાં સંતાનની. ૧

રાતે જમે દીવા કરી ધરતા દયા નહિ અંગમાં,
ધરી ભાવ સર્વ અલક્ષ્યનો રહેતા કુસંગિ સંગમાં;
નહિ પાપ આપ વિચારતા ઈચ્છા ધરે પણ માનની,
નહિ લોકમાં એ રીત એવી જૈનનાં સંતાનની. ૨

શોખી ખની સંસારના જે સાત વ્યસનો સેવતા,
બહુ માની ગમ્મત ગાળમાં અપશબ્દ આપ જિયારતા;
કરતા ફરે છે ધૂન નિર્લજ નિત્ય નાટક ગાનની,
નહિ લોકમાં એ રીત એવી જૈનનાં સંતાનની. ૩

પાંડ ૩ બે.

પાઠ ૧૮ મો.

હિંમત.

ગલડૂ કરીને એક છોકરો હતો, તે બચપણમાંથી બીકણ હતો. જેમ જેમ તે મોટી ઉમ્મરનો થતો ગયો, તેમ તેમ તેના બીકણ સ્વભાવ વધતો ગયો. તે ઘોળે દિવસે પણ કોઈ જગ્યામાં એકલો રહી શકતો નહોતો, તો રાતે અંધારામાં તો શેનોજ રહી શકે ? કોઈ કોઈ વાર તો તે પોતાના પડછાયાથી પણ બીતો હતો. ચોમાસામાં જ્યારે વીજળી કે ગડગડાટ આવે, ત્યારે તે ગાલરો બનીને મોટી રાડો પાડતો હતો. કોઈ પણ નાનું મોટું પ્રાણી તેના જોવામાં આવે, અથવા તેના શરીરને જરા વાગે, તો તે પોકે પોકે રડતો હતો.

ગલડૂના આવા બીકણ સ્વભાવથી તેનાં માળાથ વિગેરે બધાં કંટાળી ગયાં હતાં. તે જૈનશાળામાં એકલો લણવા જઈ શકતો નહિ, તેથી તેના આપને મુકવા, અને લેવા જવું પડતું હતું. ગલડૂના આપના કહેવાથી તેના માસ્તરે હિંમતલાલ નામના એક બહાદુર છોકરાને તેનો ગોઠીયો કર્યો. હિંમતલાલમાં નામ પ્રજ્ઞાણે ગુણ હતો, એટલે તેનામાં હિંમત ઘણી હતી. એક વખત

હિંમતલાલે ગભરૂને કહ્યું, ગભરૂ ! તું મારી સાથે બહાર ચાલ, તો તને હિંમત આપું.

ગભરૂ—હિંમત શી ચીજ હશે ? અને તે આપણી પાસે હોય તો, શું કામ લાગે ?

હિંમતલાલ—ગભરૂ ! જો આપણી પાસે હિંમત હોય, તો પછી આપણે કોઈનાથી બીએ નહિ.

ગભરૂ—લાઈ હિંમતલાલ ! મને તેવી હિંમત આપ. કારણ કે, હું ઘણો બીકણ છું.

હિંમતલાલ—ગભરૂ ! તું શેનાથી બીએ છે ?

ગભરૂ—હું બધાથી બીઉં છું.

હિંમતલાલ—શા માટે બીએ છે ?

ગભરૂ—રખે મને કોઈ હરકત કરે, એવી મને બીક રહ્યાજ કરે છે.

હિંમતલાલ—હવેથી તું તારા મનમાં એવો વિચાર કરજે કે, મને કોઈ હરકત કરનાર નથી. બીજને જેમ હાથ પગ છે, તેમ મારે પણ હાથ પગ છે. જેવી બીજમાં શક્તિ છે, તેવી મારામાં શક્તિ છે. આવો વિચાર કરવાથી તારા મનમાં હિંમત આવશે, અને તે હિંમતને લઈને તારા શરીરમાં જોર આવશે, એટલે તને કોઈની બીક લાગશે નહિ.

ગભરૂ—હિંમતલાલ ! એ તારું કહેવું બરું છે, એવા વિચાર કરવાથી બીક લાગે નહીં. હવેથી હું એમજ કરવાની ટેવ પાડીશ.

હિંમતલાલ—એનું નામજ હિંમત છે. જેનામાં એવી હિંમત હોય, તે માણસ કોઈનાથી ડરતો નથી. જેનામાં હિંમત ન હોય, તે માણસને હલકામાં હલકો માણસ પણ દખાવે છે, એટલુંજ નહીં પણ, લોકો તેને નાહિંમત કહી નમાલો ગણે છે, માટે દરેક છોકરાએ હિંમત રાખવી જોઈએ.

ગલડૂ—ભાઈ હિંમતલાલ ! હવે હું ધરાધર સમજ્યો છું. હું હવે કોઈથી ડરવાનો નથી.

પછી ગલડૂ હમેશાં હિંમતલાલની સોબતમાં રહીને તેની પેઠે હિંમતવાળો થયો, અને તેના બાપને તેથી ઘણુંજ સંતોષ થયો.

સાર બોધ.

દરેક છોકરાએ હિંમતલાલની જેમ હિંમત રાખવી જોઈએ, અને ગલડૂની જેમ નાહિંમત થવું ન જોઈએ.

સારાંશ પ્રશ્નો.

- ૧ ગલડૂ કેવો છોકરો હતો ?
- ૨ હિંમતલાલ કેવો છોકરો હતો ?
- ૩ ગલડૂને હિંમતલાલની સોબત તેના બાપે શા માટે કરાવી ?
- ૪ હિંમતલાલે ગલડૂને હિંમત રાખવાને માટે શું કહ્યું હતું ?

૫ ગલરૂ આખરે કેવો છોકરો થયો ?

૬ નાહિંમત થવાથી શો ગેરલાલ છે ?

પાઠ ૧૯ મો.

હિંમત વિષે.

ચોપાઈ.

ધરણે હિંમત શ્રાવક બાળ,
 હિંમતની છે કીંમત હાલ;
 હિંમત લાવે ધર્મ સધાય,
 હિંમત કરતાં મળશે સહાય. ૧
 તપસ્યામાં પણ હિંમત હોય,
 હિંમત હારી કાવે ન કોય;
 હિંમત રાખો વીરના બાળ,
 હિંમત કરવાનો આ ધ્વાજ. ૨
 હિંમત ધરવા રાખો પ્રીત,
 ઉદય થવાની એ છે રીત;
 હિંમતથી સૌ સરશે કામ,
 હિંમતથી સૌ રાખો નામ. ૩

પાઠ ૨૦ મો.

વિનય.

હરિચંદ્ર કરીને એક છોકરો હતો, તેના બાપે વિનય શીખવાને માટે એક સારા પંડિતને સોંપ્યો. હરિચંદ્ર ઘણા ઉછાંછળો હોવાથી તેનામાં વિનય ગુણ નહોતો. ચતુર પંડિતે તેને માટે ઘણી મહેનત કરવા માંડી. હુમેશાં તેને સારી સારી શીખામણ આપી, વિનયને માટે સમજાવવા માંડ્યો, તોપણ તે સમજ્યો નહિ. એક વખતે તે પંડિતની પાડોશમાં એક ઘર તુટી પડ્યું. ઘરઘણી તે પંડિતની પાસે દોડતો આવ્યો. તેણે આવી પંડિતને કહ્યું કે, માફ ઘર તુટી પડ્યું છે, માટે તેને આધાર મુકવાને એક લાકડાનો કડકો આપો. પંડિતે તે ઘરઘણીને પેલો મૂર્ખ છોકરો બતાવીને કહ્યું કે, આ વિનય વગરનો છોકરો થાંભલા જેવો જડ છે, તેને લઈ જાઓ. એ સાંભળી છોકરે રોવા માંડ્યું, ને કરગરવા લાગ્યો કે, મને લઈ જશો નહિ, મારાથી ઘર રાખી શકાશે નહિ. મારી ઉપર ઘર તુટી પડશે, તો હું મરી જઈશ. આમ ઘણી આજીજી કરી, ત્યારે તે પંડિતે કહ્યું—છોકરા! તારે થાંભલો થવાને જવું પડશે.

છોકરો—હું થાંભલો થવા શા માટે જાઉં ?

પંડિત—જેનામાં વિનય ન હોય, તે માણસ થાંભલા જેવો જડ જાણવો, તું પણ એવો છે માટે ?

છોકરો—પંડિતજી ! મને થાંભલો થવા મોકલો નહિ, હું હવેથી વિનયી થઈશ.

પંડિત—તું વિનય શીખીશ, તો મને સંતોષ થશે.

છોકરો—મને વિનય શીખવવા કૃપા કરો.

પંડિત—હુમેશાં ગુરૂ, માળાપ અને ખીજા જે મોટેરા હોય, હોમની સાથે નમ્રતા રાખવી, બધાની સાથે સહ્યતાથી વર્તવું, અને સૌને મીઠી વાણીથી બોલાવવા.

છોકરો—પંડિતજી ! હું આપની આ શીખામણ કદિ ભૂલીશ નહીં. મારામાં અવિનય હતો, એને માટે માફ કરશો.

પછી વિનય ગુણ શીખીને તે છોકરો ઘણો વિનયી થયો, એ જાણીને તેનો બાપ ઘણો ખુશી થઈ વહાલથી તેને પોતાને ઘેર લઈ ગયો.

સારબોધ.

વિનય વગરનો માણસ થાંભલા જેવો જડ ગણાય છે. થાંભલો તો ઘરને ટેકો પણ આપે છે, અને વિનય વગરનો માણસ તો નકામા જેવો ગણાય છે. માટે વિનયી થવું જોઈએ.

સારાંશ પ્રશ્નો.

૧ હરિચંદ્રને તેના બાપે પંડિત પાસે કેમ મોકલ્યો હતો ?

૨. પડિતે તે છોકરાને કેવી ચુક્તિથી વિનય શીખવ્યો ?
૩. હુરિચંદ્રને વિનય શીખવાની મરજી ક્યારે થઈ ?
૪. વિનયમાં શું શીખવું જોઈએ ? તે કહી બતાવો.

પાઠ ૨૧ મો.

ચોખ્ખાઈ.

બા ! આપણા દેરાસરના નોકરે માફે અપમાન કર્યું.

બેન ! તેણે તાફે શું અપમાન કર્યું વાફ ?

બા ! તેણે મને દેરાસરમાં જતાં અટકાવી.

તને શા માટે અટકાવી ?

બા ! એણે મને કહ્યું કે, તું શ્રાવકની દીકરી નથી, પણ કાઈ બીજી જાતની છોકરી છે, નહીં તો આવી જાંદી હોય કે ?

પછી તે શું કહ્યું ? બેન !

બા ! મેં તેને કહ્યું કે, હું શ્રાવકની દીકરી છું, મારા બાપનું નામ મગન શેઠ છે, અને મારી બાનું નામ ધનીબા છે.

પછી તેણે શું કહ્યું ?

તેણે કહ્યું કે, શ્રાવકની દીકરી આવી જાંદી ન હોય. શ્રાવકનાં છોકરાં તો ચોખ્ખાં હોય છે, તેઓ પોતાનાં શરીર, લૂગડાં અને વાળ હમેશાં સાફસુક રાખે છે.

ખરી વાત છે. યેન ! મેં તને ઘણી વાર કહેલું છે કે, તું હમેશાં ચોખ્ખાઈ રાખજે, તને નેધને મને પણ શરમ આવે છે. તું કોઈ દિવસ ચોળીને ન્હાતી નથી. મેલાં કપડાં પહેરે છે, તારી આંખોમાં ચીપડા હોય છે, બરાબર દાંતણુ કરી મોઢું પણ ઘોતી નથી, તારા વાળ ઘણાજ ગંદા રહે છે. તેમાં જૂઓ પણ પડેલી હશે. હવેથી ચોખ્ખાઈ રાખજે. જો તું ચોખ્ખાઈ રાખીશ તો, તારી ઉપર બધાનો પ્રેમ થશે, તને બોલાવશે અને તને પાસે બેસાડશે.

બહુ સારું બા ! હવેથી હું હમેશાં ચોખ્ખી રહીશ. હું તમ જેવા આબરૂદારની દીકરી છું, તે છતાં દેરાસરનો નોકર મને હલકી જાતની કહે, એ કેવી શરમની વાત ?

બરું યેન ! પણ જો તું હવેથી ચોખ્ખાઈ રાખીશ તો, પછી તને કદિ કોઈ એમ કહેશે નહિ.

સારબોધ.

શ્રાવકનાં છોકરાંએ ગંદું રહેવું ન જોઈએ. જો તે ગંદાં રહે તો, હલકી જાતનાં છોકરાંમાં બપે.

સારાંશ પ્રશ્નો.

- ૧ તે છોકરીને દેરાસરના નોકરે શા માટે અટકાવી હતી ?
- ૨ શ્રાવકનાં છોકરાં કેવાં હોવાં જોઈએ ?

૩ ગાંદા છોકરાં કેવાં હોય છે ?

પાઠ રર મો.
ચોખ્ખાઈ વિષે.

ચોપાઈ.

ભુઓ લાઈ આ જૈનનો પાળ;
કેશર કેડું ચંદન પાલ;
પહેયો સુંદર છે પોશાક,
ચંદ્રો જાણે ચળકે રખાપ.
મેલ વિનાના માથે વાળ;
ચોખ્ખાઈમાં છે તેમો જમાલ;
ઝહેરામાં કેવો ચળકાટ,
સુઘડતા રાખે ભલિલાત.
દાતણ કરવાપર છે ઓત,
ચનિર્મળ ખીરે નહાયે નિત;
રાખે ચોખ્ખાં સરવે અંગ
ગાંદા જનનો ન કરે સંગ. ૩

૧ કપાલ. ૨ લુગાં. ૩ ચરીસા જેવાં ચળકે છે. ૪ મેલ વગરનું.

૫ પાણી. ૬ શરીર.

ખંડ ૪ થો.

પાઠ ૨૩ મો.

જીવ.

મગન કરીને એક છેકસે હતો, તે ઘણું ચાલાક અને હમેશાં સારા વિચાર કરનારો હતો. તે રોજ જૈન પાઠશાળામાં ભણવા જતો, અને રસ્તામાં જે કંઈ જુવે તેનો વિચાર કરતો, ને તે વિચારમાં કંઈ શંકા રહે તો, તે પોતાના શિક્ષકને પુછી તેનો ખુલાસો મેળવતો હતો.

એક વખતે તેને રસ્તામાં વિચાર થયો કે, જીવ એ શું હશે ? તે મારે જાણવું જોઈએ. એવું વિચારી તેણે પોતાના શિક્ષકની સાથે નીચે પ્રમાણે વાતચીત કરી.

મગન—જીવ કેને કહે છે, સાહેબ ?

શિક્ષક—જેમાં સુખ દુઃખ વિગેરે જાણવાની શક્તિ હોય, તે જીવ કહેવાય છે.

મગન—જીવથી શું શું થાય છે ?

શિક્ષક—જીવ હોય તો શરીર વધે, ખોરાક લેવાય, તેવડે હાથ પગ હાલે ચાલે, મોઢું હસે બોલે, અને જો જીવ ન હોય, તો પગ, હાથ, મોઢું કંઈ કરી શકતાં નથી.

મગન—એ શિવાય બીજું કાંઈ વધારે સમજવાનું છે ?

શિક્ષક—હા, જીવ હોય તો જીવ ચાએ, શરીરને લાગે, આંખ દેખે, નાક સુંઘે, કાન સાંભળે, અને મન વિચારે, પણ જો જીવ ન હોય, તો તે કાંઈ કરી શકતાં નથી. અધાં નકામાં છે. આ પ્રમાણે શિક્ષકનું કહેવું સાંભળીને મગન ખુશી થયો.

સારબોધ.

દરેક છોકરે મગનની પેઠે વિચાર કરવાની ટેવ પાડવી, અને તે વિચાર પોતાના ગુરૂની આગળ જણાવી, તેનો ખુલાસો મેળવવો; તેથી પોતાના જ્ઞાનમાં વધારો થાય છે.

સારાંશ પ્રશ્નો.

- ૧ મગન કેવો છોકરો હતો ?
- ૨ તેનામાં કેવી ટેવ હતી ?
- ૩ મગનને શંકા રહેતી, ત્યારે તે શું કરતો ?
- ૪ મગનને રસ્તામાં કેવો વિચાર થયો હતો ?
- ૫ જીવ કોને કહેવાય ?
- ૬ જીવથી શું શું થાય છે ?
- ૭ જીવ હોય તો જીવ, શરીર, આંખ, નાક, કાન અને મન શું શું કરે ?

પાઠ ૨૪ મો.

જીવ અને ઇંદ્રિયો.

જીવો અને ભીખો કરીને જે છોકરા હતા, તેઓ ઘણા તોફાની હતા. જૈનશાળામાં લાણવા જતા, અને વર્ગમાં સારો નંબર રાખતા, પણ તેમનામાં તોફાન કરવાની કુટેવ પડી હતી. એક વખતે શાળામાંથી છુટ્યા પછી, તેઓ મેદાનમાં પોતાનાં અંગરખાં કાઢી પવનમાં ઉડાડતા હતા, અને તેની ઉપર માટીનાં ઢેકાં ઉછાળતા હતા, તે વખતે હીરાલાલ નામે એક છોકરો ત્યાં આવી ચડ્યો. તે ઘણો ડહોળા અને ધર્મી હતો, તેણે જીવને અને ભીખાને ઠપકો આપ્યો, અને કહ્યું કે, તમે જીવહિંસા કરો છો, તે પરથી જીવો અને ભીખો બંને ખડખડ હસી પડ્યા.

જીવો—વારૂ લાઈ હીરાલાલ ! મેં લૂગડું જરા પવનમાં ઉડાડ્યું, અને ભીખાએ માટીનું ઢેકું ઉછાળ્યું, તેમાં જીવહિંસા શેની ?

હીરાલાલ—તે કરવાથી એક ઇંદ્રિયવાળા જીવની હિંસા થાય છે.

જીવો—જીવને વળી ઇંદ્રિયો હોય, એ વાત તો અમે આજેજ જાણી. ઇંદ્રિય શું ચીજ હશે વારૂ ?

હીરાલાલ—આપણે કાંઈ પણ કામ કરવું હોય તો, તે ઇંદ્રિયોથી થાય છે, અને તેથી જ કાંઈ પણ કામ કરવાનું સાધન, તે ઇંદ્રિયો કહેવાય છે.

લીખો—તે ઇન્દ્રિયોથી શું શું કામ થાય છે ? અને તે ઇન્દ્રિયો કેટલી છે, તે સમજાવીશ ?

હીરાલાલ—બધી મળીને પાંચ ઇન્દ્રિયો છે. આપણું આ શરીર તે પહેલી ઇન્દ્રિય છે, તેનાથી આપણે હાલીએ ચાલીએ છીએ, બીજી ઇન્દ્રિય જીભ છે, તેનાથી આપણે સ્વાદ લઈ શકીએ છીએ, ત્રીજી ઇન્દ્રિય નાક છે, તેનાથી આપણે સુંઘી શકીએ છીએ, ચોથી ઇન્દ્રિય આંખ છે, તેનાથી આપણે જોઈ શકીએ છીએ, અને પાંચમી ઇન્દ્રિય કાન છે, તેનાથી આપણે સાંભળી શકીએ છીએ.

લીખો—જીવના કેટલા ભેદ છે ?

હીરાલાલ—જીવની બધી મળીને છ જાતિ છે, તે છકાય એવા નામથી જોળખાય છે. માટીના જીવ તે પૃથ્વીકાય, પાણીના જીવ તે અપ્કાય, અગ્નિના જીવ તે તેજકાય, પવનના જીવ તે વાયુકાય, અને જાડપાદાના જીવ તે વનસ્પતિકાય. એ જાતિના જીવોને એક ઇન્દ્રિય કહે છે.

જીવો—તેં તો છકાયની પાંચજ જાતિ ગણાવી. છઠ્ઠી કઈ જાતિ ? તે કહે.

હીરાલાલ—હાઈ જીવા ! અધીરો થા નહિ. તને તે વિશે પણ સમજાવીશ. છકાયમાં છઠ્ઠી જાતિ ત્રસકાય જીવની છે; જે જીવને એકથી વધારે ઇન્દ્રિયો હોય, તે ત્રસકાય જીવ કહેવાય.

છે; જેટલા જીવ આપણે હાલતા ચાલતા જોઈએ છીએ, તે બધા ત્રસકાય જીવ છે.

લીજો—ભાઈ હીરાલાલ ! અમોએ એકેંદ્રિય જીવની હિંસા શી રીતે કરી ? તે સમજાવ.

હીરાલાલ—તમે કપડાંને પવનમાં ઉડાડો છો, તેથી જે પવનના જીવ છે, તે હુણાય છે, અને માટીનાં ઢેકાંને ઉછાળો છો. તેથી પૃથ્વીકાયના જીવ હુણાય છે, તેથી તમે જીવહિંસા કરો છો, એ વાત સાચી કે ખોટી ?

જીવો અને લીજો—ભાઈ હીરાલાલ તારું કહેવું ખરાબર છે. આજથી હવે અમે કોઈ વાર પણ તેવી નકામી રમત કરીશું નહીં, તે અમને પાપ કરતાં બચાવ્યાં, તેને માટે તારો અમે ઉપકાર માનીએ છીએ.

સારબોધ.

કોઈ પણ શ્રાવકના છોકરાએ જીવા અને લીખાની જેમ તોફાની થવું નહિ, અને તેના જેવા નકારા આજ્ઞા કરીને જીવહિંસાનું પાપ કરવું નહિ. કદિ ભુલથી તેવું પાપ કરતા હોઈએ, અને જો હીરાલાલ જેવો ભલો ધર્મી છોકરો સમજાવે, તો તે વાત સમજીને કબુલ કરવી, અને તેનો ઉપકાર માનવો. કદિ છોકરા ભણવામાં સારા હોય, પણ તોફાની હોય તો, તે સારા ગણાતા નથી.

સારાંશ પ્રશ્નો.

૧. જીવો અને બીજો કેવા છોકરા હતા ?
૨. તેમનામાં કેવી કુટેવ પડી હતી ?
૩. હીરાલાલ કેવો છોકરો હતો ? અને તેણે જીવો તથા બીજાને શું કહ્યું હતું ?
૪. જીવને કેટલી ઇદ્રિયો હોય છે ?
૫. ઇદ્રિય એટલે શું ?
૬. બધી ઇદ્રિયોનાં નામ અને તેનાથી શું શું કામ થાય છે ? તે સમજાવો.
૭. જીવની બધી મજીને કેટલી જાતિ છે ?
૮. તે છ જાતિ કેવાં નામથી ઓળખાય છે, અને તેનાં જીવં જીવં નામ શું થાય ? તે કહો.
૯. ત્રસકાય એટલે શું ?
૧૦. એકેન્દ્રિય જીવ કોણ ?

પાઠ રપ મો.

જીવની વિશેષ સમજ.

મોહન—બાપા ! આ જાગમાં મોટા પાંજરાજેવું શું છે ?

બાપા—ભાઈ ! તે જીવોનું સંગ્રહસ્થાન છે.

મોહન—તેમાં શું હશે ?

બાપા—તેમાં જાતજાતના ત્રસ હોય છે.

મોહન—ત્યારે તેમાં શું જોવાનું છે ? ચાલો આપણે
ઘેર જઈએ.

બાપા—આમ શું જોલે છે ? તેમાં તો ઘણું જોવાનું
છે. આપણા શ્રાવક ધર્મમાં હવે વિચારનું જ્ઞાન તો જરૂર
મેળવવાનું છે.

મોહન—બાપા ! હા, એ વાત ખરી. ચાલો આપણે
જોઈએ. પણ બાપા ! મને તમે સમજાવજો.

બાપા—બહુ સાફ, તને તે વિષે હું સારી રીતે
સમજાવીશ.

મોહન—બાપા ! આ પાણીના કુંડામાં કેવા હવ છે ?

બાપા—શબ્દા, કોડીઓ, ગડોળા, જળો, અળસીયાં
અને પોરા વિગેરે જળના હવ છે. તેમને શરીર અને હલ ખેજ
ઇંદ્રિયો હાય છે. તેથી તે ખેજદ્રિય કહેવાય છે.

મોહન—બાપા ! આ હારખંધ ચાલ્યા જાય છે, તે ક્યા
હવ છે ?

બાપા—તે મંકોડા, કીડીઓ, જૂ, ઉધેઈ, ઘીમેલ, ગીંગોડા,
ગંધેયાં, ધનેડાં, કંથવા, અને એજ વિગેરે હવ છે; તેમને શરીર,
હલ અને નાક એ ત્રણ ઇંદ્રિયો છે, તેથી તેંદ્રિય હવ કહેવાય છે.

મોહન—બાપા ! આ ખાનામાં કેવી જાતના જીવ હો છે ?

બાપા—તે લમરા, લમરી, ટીક, મચ્છર, ડાંસ અને કુસારી વિગેરે જીવ છે; તેમને શરીર, જીભ, નાક અને આંખો એ ચાર ઇન્દ્રિયો છે તેથી તે ચૌરિન્દ્રિય જીવ કહેવાય છે.

મોહન—બાપા ! આ મોટાં પશુ, પંખી છે, તેઓ કેવા જીવ કહેવાય ?

બાપા—તે બધા પાંચ ઇન્દ્રિયવાળા જીવ કહેવાય છે. તેમનામાં શરીર, જીભ, નાક, આંખ અને કાન એ પાંચ ઇન્દ્રિયો છે.

મોહન—બાપા ! ત્યારે આપણે કઈ જાતના જીવ કહેવાઈએ ?

બાપા—આપણે બધા પાંચ ઇન્દ્રિયવાળા જીવ કહેવાઈએ.

મોહન—બાપા ! હવે મને બરાબર સમજણ પડી. આ જીવના સંગ્રહસ્થાનમાંથી પણ મને સારો બોધ થયો. તેથી હું તમારો આભાર માનું છું. આ બધા ત્રસજીવ કહેવાય છે, ખરું કે બાપા !

બાપા—હા ભાઈ.

સારબોધ.

છોકરાઓ દરેક વસ્તુ ઉપર વિચાર કરવો, જેથી મોહનને

જેમ જીવના સંગ્રહસ્થાનપરથી સારો બોધ થયો, તેમ બોધ થાય.
મોહને પોતાના બાપનો જેમ આભાર માન્યો હતો, તેમ દરેક
છોકરાએ પોતાને બોધ કરાવનારનો આભાર માનવો.

સારાંશ પ્રશ્નો.

- ૧ બે ઇન્દ્રિયોવાળા જીવને બે ઇન્દ્રિયો કઈ હોય ?
- ૨ મોહને બે ઇન્દ્રિયવાળા જીવ જોયા હતા, તે કયા જીવ ?
- ૩ તેરિન્દ્રિય જીવને કઈ કઈ ત્રણ ઇન્દ્રિયો હોય ?
- ૪ તેરિન્દ્રિય જીવ કયા ? તેનાં નામ આપો.
- ૫ ચૌરિન્દ્રિય જીવને કઈ કઈ ચાર ઇન્દ્રિયો હોય ?
- ૬ ચૌરિન્દ્રિય જીવનાં નામ આપો.
- ૭ પાંચેન્દ્રિય જીવ કયા ? અને તેમની પાંચ ઇન્દ્રિયો
કઈ ? તે ગણાવો.
- ૮ આ પાઠમાં કયા જીવોની વાત છે ?

પાઠ ૨૬ મો.

અજીવ.

મોતીચંદ અને નિયમચંદ નામના બે બાળ વિદ્યાર્થીઓ
દરરોજ જૈન પાઠશાળામાં સાથે લાણુતા હતા. મોતીચંદ ડાહ્યા
અને બુદ્ધિમાન હતો, અને નિયમચંદ જરા મંદ બુદ્ધિવાળો.

હતો. પાઠશાળાનો શિક્ષક જ્યારે તેમને સમજાવતો, ત્યારે મોતીચંદ તરત ગ્રહણ કરી દેતો, અને નિયમચંદના મગજમાં તે વાત ઉતરતી નહોતી.

એક વખતે તે બંને શાળામાંથી છુટ્યા, ત્યારે તેમની વચ્ચે નીચે પ્રમાણે વાતચીત થઈ.

નિયમચંદ—ભાઈ મોતીચંદ ! આજે અધ્યાસમાં તું શું સમજ્યો ? તે કહે.

મોતીચંદ—ભાઈ નિયમચંદ ! આજે તો અજીવ ઉપર આપણા શિક્ષકે સારું સમજાવ્યું, અને મારા મનમાં તે ઘરાખર ફરી પણ ગયું.

નિયમચંદ—ભાઈ ! હું તો તેમાં કંઈ પણ સમજ્યો નથી. મને મહેરબાની કરીને સમજાવીશ ?

મોતીચંદ—ઘણી ખુશીથી. તું મારો મિત્ર છે, વળી તને સમજાવવાથી મને ઘણો લાભ થશે. કારણકે, આપણા માસ્તરે એક વખત કહ્યું હતું કે બીજાને લાણાવવું, એ પોતાને લાણવા જેવું છે. બહાલા ભાઈ ! તને જે ન સમજાયું હોય, તે પુછ.

નિયમચંદ—પહેલાં અજીવ એટલે શું ? તે કહે.

મોતીચંદ—જેમાં વધવાની શક્તિ ન હોય, તે અજીવ કહેવાય છે.

નિયમચંદ—અજીવના કેટલા લેદ છે ?

મોતીચંદ—અજીવના પાંચ લેદ છે.

નિયમચંદ—તેનાં નામ અને સમજૂતી આપો.

મોતીચંદ—ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશાસ્તિકાય, પુદ્ગલાસ્તિકાય, અને કાળ—એવાં તેનાં નામ છે. જેમાં પૂરણ થવાની તથા ગળવાની શક્તિ હોય, તે પુદ્ગલાસ્તિકાય કહેવાય છે. જીવ અને પુદ્ગલને હાલવા ચાલવામાં મદદ કરે તે, ધર્માસ્તિકાય; જીવ અને પુદ્ગલને સ્થીર રાખવામાં મદદ કરે, તે અધર્માસ્તિકાય; જીવ અને પુદ્ગલને અવકાશ આપે, તે આકાશાસ્તિકાય; અને જે નવી વસ્તુને જુગી કરે, અને જુગીને નવિ કરે, તે કાળ કહેવાય છે.

નિયમચંદ—ભાઈ મોતીચંદ ! હવે મને કાંઈક સમજણ પડી. તેને માટે તારો આભાર માનું છું.

સારબોધ.

મોતીચંદ અને નિયમચંદ બંનેની પાસેથી શો બોધ લેવાનો છે ? તે વિદ્યાર્થીએ પોતાની મેળેજ વિચારી લેવું. મોતીચંદે જેમ નિયમચંદને સમજણ પાડવા મદદ કરી, તેમ દરેક બુદ્ધિમાન વિદ્યાર્થીએ બીજા થોડી બુદ્ધિવાળા વિદ્યાર્થીને મદદ કરવી જોઈએ. નિયમચંદ જેમ ખતથી બીજાને પૂછી પૂછીને શીખ્યો, તેમ સર્વ વિદ્યાર્થીએ શીખવામાં ખત રાખવી જોઈએ.

સારાંશ પ્રશ્નો.

- ૧ મોતીચંદ અને નિયમચંદ કેવા હતા ?
- ૨ મોતીચંદ અને નિયમચંદની વચ્ચે શી વાત થઈ હતી ?
- ૩ અજીવ એટલે શું ?
- ૪ અજીવના કેટલા ભેદ છે ? તેનાં નામ આપો.
- ૫ પુદ્ગલાસ્તિકાય એટલે શું ?
- ૬ ધર્માસ્તિકાય અને અધર્માસ્તિકાય એટલે શું ?
- ૭ આકાશાસ્તિકાય અને કાળ એટલે શું ?

પાઠ ૨૭ મો.

પુણ્યખંધ.

બાઈ ધર્મચંદ્ર ! આજે પાઠશાળામાં મોટો કેમ આવ્યો ?

અને તારા ચહેરા ઉપર ખુશી કેમ દેખાય છે ?

ધર્મચંદ્ર—જહાલા પ્રેમચંદ્ર ! હું તો ખરાબર વખતસર

આવતો હતો, ત્યાં કેઈ મુનિરાજ મને સામા મળ્યા. મેં તેમને

પુછ્યું, તમારે શું ભેધએ છીએ ? મુનિએ કહ્યું કે અમે વિ-

હાર કરતા આવીએ છીએ, અને ઉતરવાને માટે જગાં ભેધએ છીએ.

તરતજ હું પાછો વળ્યો, અને તે મુનિને મારે ઘેર લઈ ગયો.

તેમને આહારપાણી આપી, મારા એક બુના ઘરમાં ઉતારી,

ઘુવાને બીછાવું અને લુગડાં આપ્યાં. તે સાથે મેં તેમની સ્તુતિ

અને સેવા કરી. છેવટે બે હાથે નમસ્કાર કરીને તરત પાઠશાળામાં આવ્યો. તેટલી વાર રોકાવાથી મને વિલંબ થઈ છે. આ મારાથી આવું સાફ પુણ્યનું કામ થયું, તેથી મારા અહેસાસ ખુશાલી તરી આવે છે.

પ્રેમચંદ્ર—હાલા ભાઈ ! તે પુણ્યનું કામ છે, એ તે શી રીતે બાંધ્યું ?

ધર્મચંદ્ર—ભાઈ પ્રેમચંદ્ર ! મુનિરાજની સેવા કરવી, મજ ગમે તે કોઈ દુઃખી હોય, તેને મદદ કરવી, તે પુણ્ય કહેવાય છે. તે પુણ્ય નવ રીતે થાય છે. તે નવે રીત આ મારે હાથે થઈ, તેથી મને વધારે ખુશી ઉપજે છે.

પ્રેમચંદ્ર—તે પુણ્યની નવ રીત કઈ તે બોળાવીશ ?

ધર્મચંદ્ર—૧ ભુખ્યાને અન્ન આપવું. ૨ તરબ્યાને પાણી પાવું. ૩ અનાશ્રયને રહેવા આશ્રય આપવો. ૪ સુવાને પથ આપવી. ૫ પહેરવા ચોઢવાને લુગડાં આપવાં. ૬ તેવાને મનમાં સારા વિચાર કરવા. ૭ મોઢેથી સ્તુતિ કરવી. ૮ કાયા સેવા કરવી, અને ૯ બે હાથ બેડી નમસ્કાર કરવો. એ પ્રકારે પુણ્ય બાંધાય છે, અને તે શિવાય બીજાં પણ પુણ્ય બાંધવાનાં કારણ છે, સાટે એને પુણ્યબંધ કહે છે.

પ્રેમચંદ્ર—હાલા ભાઈ ! તારી પાસેથી આ પુણ્ય વાત બાણી મને ઘણો આનંદ થયો. હવેથી હું પણ હમેશાં એવાં પુણ્યનાં કામ કરીશ.

સારબોધ.

હરેક શ્રાવકના બાળકે ધર્મચંદ્રની જેમ પુણ્ય બાંધવું,
અને પ્રેમચંદ્રની જેમ બીજાની પાસેથી સાંભળીને તે પ્રમાણે
વર્તવા પ્રયત્ન કરવો.

સારાંશ પ્રશ્નો.

૧. ધર્મચંદ્ર અને પ્રેમચંદ્રને ક્યાં વાતચીત થઈ હતી ?
૨. ધર્મચંદ્ર પાઠશાળામાં મોડો આવ્યો તેનું શું કારણ
હતું ?
૩. પુણ્ય બાંધવાના કેટલા પ્રકાર ?
૪. ધર્મચંદ્રે પુણ્ય કેટલે પ્રકારે અને કેવી રીતે બાંધ્યું
હતું ?
૫. આ પાઠનો સારબોધ શું ?

પાઠ ૨૮ મો.

પુણ્ય બાંધવાની નવ રીત.

છાંચો.

ભૂખ્યાને દે અન્ન, તરસ્યાને દે પાણી,
ઉતરવા દે સ્થાન, સંત કે સંન્યાસી બાણી;

ખિછાવી આપે સેજ, વસની તંગી ભાંગે,
 શુભ ચિંતન દિલમાંદા, બોલ પ્રિય મુખથી બાંગે.
 વળી સેવા નમન કરે ઘણાં, જાણી વ્યવહાર ધર્મને;
 એવા શ્રાવક રત્નો સમા, બાંધે પુન્યના કર્મને.

પાઠ ૨૯ મો.

પુણ્યનું ૫૭.

છોકરાઓ—મહેતાજી સાહેબ ! ગઈ કાલે અમે બધા
 છોકરાઓએ જાતજાતની કસરત કરવા માંડી, તેમાં કેટલાએક
 હાંપી ગયા, કેટલાએક પડી ગયા, અને કેટલાએક ચાકી ગયા,
 પણ આ વાડીલાલને કાંઈ જણાયું નહીં. દરેક કસરતમાં તે
 આગળ પડ્યો, અને તેના શરીરને કાંઈ પણ હરકત આવી
 નહીં. અમે બધા તેના જેવડા છીએ, અને ભણવામાં સાથે છીએ,
 તે છતાં તેના જેવી તાંદુરસ્તી અમારામાં કેમ નહીં હોય વાડ ?

મહેતાજી—છોકરાઓ ! તમે કહ્યું, તે બરાબર છે, તમારા
 બધાઓમાં વાડીલાલ તાંદુરસ્ત છોકરો છે, તેનું કારણ તેનાં
 પુણ્ય છે.

છોકરાઓ—શું પુણ્યથી તાંદુરસ્ત થવાય છે ?

મહેતાજી—હા, પુણ્યથી તાંદુરસ્ત થવાય છે, એટલુંજ
 નહીં, પણ પુણ્યથી ખીજાં પણ મણી જાતનાં સુખ મળે છે.

છોકરાઓ—સાહેબ ! પુણ્યથી શું શું થાય ? તે કહો.

મહેતાજી—પુણ્યથી જીવ સુખશાતામાં રહે છે, ઉંચા કુળમાં જન્મે છે, શરીર તંદુરસ્ત રહે છે, શરીરની બધી ઇન્દ્રિયો નરવી રહે છે, હાથ, પગ વિગેરે અંગ મજબૂત થાય છે, શરીર સુંવાળું ને ગોરું રહે છે, શરીરનું વજન બેઘએ તેવું થાય છે, શ્વાસોશ્વાસ સારી રીતે લઈ શકાય છે, દુનિયામાં લોકપ્રિય થવાય છે, કંઠનો સ્વર સારો મીઠાશવાળો પડે છે, લોકમાં સારી આખરૂ વધે છે, યશ ફેલાય છે, અને છેવટે તીર્થંકરની પદવી પણ મળી શકે છે.

છોકરાઓ—મહેતાજી ! પુણ્યથી એટલું બધું સારું થાય છે, એ વાત તો અમે આજેજ જાણી. અમે તે જાણીને ઘણું ખુશી થયાં છીએ, અને તમારો આભાર માનીએ છીએ. આંત્રી અમે બધા હમેશાં બની શકે તેટલું પુણ્યનું કામ કરીશું.

સારબોધ.

મહેતાજી અને છોકરાઓ વચ્ચેની આ વાત ઉપરથી સસ-જામ છે કે, પુણ્યથી કેટલું બધું બધું થાય છે ? એ જાણી દરેક છોકરાએ પુણ્યનાં કામ કરવાં.

---

૧. લોકમાં સફળ ગમે તેવા થવાય છે.

સારાંશ પ્રશ્નો.

- ૧ વાડીલાલ તંદુરસ્ત હતો, તેનું શું કારણ ?
- ૨ પુણ્યથી શું શું થાય, તે કહો.
- ૩ મહેતાજીનો આભાર માની છોકરાઓએ શું કરવાનું કબુલ કર્યું ?

પાઠ ૩૦ મો.

પાપ.

રામનગરમાં એક આવકે જૈન પાઠશાળા સ્થાપી, તે પાઠશાળા ઉપર તેણે એક સારા માસ્તરની નીમણુક કરી, અને તે માસ્તરને જણાવ્યું કે, તમારે પાઠશાળામાં બુદ્ધા બુદ્ધા જે વર્ગ સુધી પહેલા વર્ગમાં જે સારા છોકરાઓ હોય, તેમને રાખવા અને બીજા વર્ગમાં જે નકારા છોકરા હોય, તેમને બેસાડવા. જે સારા છોકરાનો વર્ગ હતો, તેમાં બધા છોકરાઓ એકઠા થયા. ઈ નકારા વર્ગમાં ગયું નહિ, ત્યારે માસ્તરે આવી કહ્યું કે, જે સારા છોકરા હોય, તે પેલા બીજા વર્ગમાં બેસો, અને સારા છોકરા હોય, તે અહીં બેસી રહો. તેમાંથી એક ગોવિંદ નામનો છોકરો ઉભો થઈ બોલ્યો. માસ્તર સાહેબ ! સારા છોકરા કયા, ને નકારા છોકરા કયા, તે શી રીતે જણાય ? માસ્તરે કહ્યું, પાપી હોય, તે નકારા છોકરો કહેવાય છે, અને જે પાપી

ન હોય, તે સારો છોકરો કહેવાય છે. ગોવિંદે નમ્રતાથી જણાવે
માસ્તર સાહેબ ! પાપી કોણ કહેવાય ? તે અમને સમજાવો.

માસ્તર—જે અદાર જાતનાં નકારાં કામ કરે, તે પાપી
કહેવાય છે, અને જે તેવાં કામ ન કરે, તે પાપી કહેવાતો નથી.

ગોવિંદ—જે અદાર જાતનાં નકારાં કામ ક્યાં તે સમજાવશે.

માસ્તર—હા સાંભળો. ૧ કાંઈ પણ જીવના પ્રાણનો નાશ
કરવો. ૨ ખોટું બોલવું. ૩ ચોરી કરવી. ૪ બ્યલિચાર કરવો.
૫ લોભથી ઘણી ચીજનો સંગ્રહ કરવો. ૬ ગુસ્સો કરવો.
૭ અહંકાર રાખવો. ૮ કપટ કરવું. ૯ લોભ કરવો. ૧૦ દેવ
પ્રાર્થના અથવા ચીજમાં પ્રીતિ ભેડવી. ૧૧ દ્વેષ કરવો. ૧૨
જીવો દંડો કરવો. ૧૩ ખોટું આજ્ઞ ચલાવવું. ૧૪ આંધી આજ્ઞ
પ્રીતિ અપ્રીતિ કરવી. ૧૫ બીજાની નિંદા કરવી. ૧૬ ક
ટથી ખોટું બોલવું. અને ૧૮ મિથ્યાત્વશબ્દ હૃદયમાં રાખવો.
આ અદાર રીતે પાપ બંધાય છે, તેથી તેમ કરનારા છોકરો
પાપી ગણી નકારા વર્ગમાં દાખલ કરવો પડશે, અને જે તે
પાપી નહીં હોય, તેને સારા વર્ગમાં દાખલ કરવો પડશે.

તે સાંભળી ગોવિંદ અને બધા છોકરાઓ બોલી ઉઠ્યા.
આ અદાર જાતનાં પાપ તો સાધુ મહારાજથી સુકી શકાય.

માસ્તર—છોકરાઓ ! જેમાં તમારી મતલબ ન સંપૂર્ણ
હોય, તેમ તમારાં સગાં સંબંધીનું કામ પણ ન હોય, તે
નકામી રીતે તેવાં પાપ ન કરવાં ભેદ્ય છે, અને તેની મર્યાદા
રાખવી ભેદ્ય છે.

છોકરાઓ—તે કેવી રીતે મર્યાદા રાખવી ?

માસ્તર—તે તમોને હું હવે પછી સમજાવીશ.

છોકરાઓ—બહુ સાફ માસ્તર સાહેબ ! હવે અમે તેવાં પાપ બનતાં સુધી કોઈ રીતે નહીં કરીએ, અને બહુ વિચારીને દરેક કામમાં વર્તશું, કે જેથી અઢાર જાતનાં પાપ અમોને લાગે નહીં.

પછી બધા છોકરાઓ એવી રીતે વર્તવા લાગ્યા કે, કોઈ છોકરો તે નઠારા વર્ગમાં આવ્યોજ નહીં, અને છેવટે માસ્તરે નઠારા છોકરાના વર્ગને તદ્દન કાઢી નાખ્યો. વાહ વાહ ! ! એ કેવા ડહા છોકરા ! !

સારબોધ.

છોકરાઓ હમેશાં સારા થવું. અઢાર પ્રકારે પાપ થાય છે, તે જ્ઞાત ધ્યાનમાં રાખી કદિ પણ પાપી થવું નહીં. પાપી થવાથી નઠારા છોકરાના વર્ગમાં ગણાઈએ છીએ.

સારાંશ પ્રશ્નો.

૧ રામનગરની પાઠશાળામાં કેટલા વર્ગ પાડ્યા હતા ?

અને તે પાડવાનો હેતુ શું હતો ?

૨ પાપ કેટલી રીતે બધાય ? તે કહો ?

૩ પાપના બધા પ્રકાર કેવી રીતે છે ? તેના દુકામાં
સાર કહો.

પાઠ ૩૧ મો.

પાપનું ફળ.

જગુ નામનો એક નાનો છોકરો રોતો રોતો નિશાળેથી
ઘરે આવ્યો. તેના બાપાએ કહ્યું કે, બેટા ! કહે, શામાટે રો છે ?

જગુ—બાપા ! આજે માસ્તરે મને કહ્યું કે, જગુ !
તારાથી કેઈ એવું પાપ થયું છે કે, જેનાથી તને વિદ્યા ચડતી
નથી ? માટે હવે કાંઈ પણ પાપ કરીશ નહિ. નહિ તો પાછો
આવતા જન્મમાં તું મૂર્ખ થઈશ. બાપા ! આપ્રમાણે માસ્તરના
કહેવાથી મને બહુ ખોટું લાગ્યું, પણ તે વખતે હું કાંઈ બોલ્યો
નહિ. કારણ કે, તમે મને શીખવ્યું છે કે, માસ્તર એ વિદ્યા
આપનાર ગુરૂ કહેવાય, તેથી તેઓ જે કહે, તે સાચું માનવું,
અને તેમની સામે કદિ પણ બોલવું નહીં. પછી નિશાળમાં રજા
થઈ, એટલે હું ઘેર આવવા નીકળ્યો, ત્યાં કેટલાએક નકારા
છોકરાઓ મને પાપી કહેવા લાગ્યા, આથી મને ખોટું લાગ્યું,
અને હું રોતો રોતો અહીં આવ્યો.

બાપા—તારા માસ્તરે જે વાત કહી છે, તે સાચી છે.
હરેક પ્રાણીને કરેલું પાપ ભોગવવું પડે છે. તને જે નકારા
છોકરાઓ પાપી કહ્યો, તે સાચું કંઈ નહીં. કાંઈ પણ માણસને

પાપી કે નહારે કહેવો, તે ઠીક ન કહેવાય; તેમ કહેવાથી પણ પાપ લાગે છે.

જગુ—આપા ! આપણે પાપ કરીએ, તેનું શું શું નહારે કળ મળે, તે મને સમજાવશો ?

આપા—હા સાંભળ. 'કરેલું' પાપ ખ્યાસી પ્રકારે ભોગવાય છે, તેમાં જે મુખ્ય બાબત છે, તે ધ્યાન આપી સાંભળજે. જે પાપ કર્યું હોય, તે બુદ્ધિ ઓછી થાય છે, અને તેથી વિદ્યા ચડતી નથી. તેને જ્ઞાનમાં અંતરાય, એટલે અડચણ આવે છે. કોઈ માણસ તેને કોઈ જાતની મદદ આપતો નથી, તેના ઘરમાં પૈસો હોય, તે છતાં તે કોઈને આપી શકતો નથી, તેનાથી કોઈ જાતનાં સુખ મેળવાતાં નથી, તેને જોઈતી ચીજ મળતી નથી, તેનામાં શક્તિ છતાં તેનો તે સારો ઉપયોગ કરી શકતો નથી, તેને ઉઘ તથા સુસ્તિ બહુ રહે છે, તેનો જન્મ હલકા કુળમાં થાય છે, સર્વને તે અળખામણો લાગે છે, તે નરકમાં પડે છે, તેના શરીરમાં અનેક જાતના રોગ થાય છે, અને તેનું શરીર નબળું રહે છે—પાપી માણસની આવી અવસ્થા થાય છે; એ વાત ધ્યાનમાં રાખી તું કોઈ દિવસ પાપનું એક પણ કામ કરીશમાં, અને બીજાને પાપનું કામ કરવા બોધીશમાં.

જગુ—આપા ! તમે કહ્યું, તે મારા મનમાં ઉતર્યું છે, હવેથી હું કદિ પણ પાપ કરીશ નહિ, તેમજ કોઈની પાસે કરાવીશ નહિ, તેમજ જે પાપ કરતા હોય, તેને ટેકો આપીશ નહિ, પણ તે પાપ કરતાં અટકે એવું કરીશ.

સારખોધ.

જેમ જગુએ પોતાના બાપની શીખામણ મानी પાપ ન કરવું, એવો નિશ્ચય કર્યો, તેમ દરેક શ્રાવકના છોકરાએ તેમ કરવું જોઈએ, અને પાપ કરવાથી કેવું નઠારું ફળ મળે છે, તે વાત ધ્યાનમાં લેવી જોઈએ.

સારાંશ પ્રશ્ના.

- ૧ જગુ શેતો-શેતો ઘેર આવ્યો, તેનું શું કારણ ?
- ૨ જગુ પોતાના માસ્તર પાસે કેવી રીતે વત્યો હતો ?
- ૩ પાપ કેટલે પ્રકારે ભોગવાય છે ?
- ૪ પાપ કરવાથી કેવું નઠારું ફળ મળે છે ? તેનું ટુંકું વર્ણન કરો.
- ૫ જગુએ પોતાના બાપ પાસેથી કેવી શીખામણ લીધી હતી ?

પાઠ ઉર મો.

આશ્રવ.

ગુરૂ—શિષ્યો ! આજે તમને આશ્રવને માટે સમજાવું એ વાત ધ્યાનમાં રાખજો; જેમ કોઈ તળાવમાં નાળાં વાટે સાઈ નરસું પાણી આવે છે, તેમ જીવની અંદર સારાં અને નરતાં કર્મ આવે છે. જીવ એક તળાવ છે. શરીર, જીભ, નાક, આંખ

અને કાન એ પાંચ ઇન્દ્રિયો તે તેનાં નાળાં છે, અને કર્મ પાણીને ઠેકાણું છે; જે આપણે સારાં કે નહારાં કર્મ કરીએ, તે કર્મરૂપી પાણી પાંચ ઇન્દ્રિયોરૂપી નાળાં વ્રાટે જીવરૂપ તળાવમાં ફાખલ થાય છે. સારાં કર્મના આશ્રવથી પુણ્ય બંધાય, અને નહારાં કર્મના આશ્રવથી પાપ બંધાય છે. જે આપણે શરીરથી રસાઈ કામ કરીએ, જીભથી રસાઈ બોલીએ, અને કાનથી શાસ્ત્ર સાંભળીએ તો, આપણે સારાં કર્મના આશ્રવથી પુણ્ય બાંધીએ છીએ, અને જે શરીરથી રનહાઈ કરીએ, જીભથી નહાઈ બોલીએ; અગર ન આવતું બાંધીએ, તો આપણે નહારાં કર્મના આશ્રવથી પાપ બાંધીએ, તેવી રીતે ગુસ્સો, અભિમાન, કપટ અને લોભ લાલચ રાખવાથી પણ પાપ બંધાય છે.

શિષ્યો—ગુરુજી ! તે પાંચ ઇન્દ્રિય શિવાય આશ્રવના બીજા પ્રકાર હશે કે નહીં ?

ગુરુ—હા, બધા મળીને આશ્રવના બે તાળીશ ભેદ થાય છે, તે હું તમને બીજી વેળાએ સમજાવીશ.

સારબોધ.

આ પ્રમાણે આશ્રવની સમજણ લઈને દરેક શ્રાવકના પુત્રે નહારા આશ્રવને છોડી દેવા જોઈએ.

૧ જેથી મનના વિચાર નહારા ન થાય, તેમજ બીજા જીવને દુઃખ ન થાય તે. ૨ જેથી મનના વિચાર બગડે, અને ભુંડું કામ કરવાનું મન થાય, અને બીજા જીવને દુઃખ થાય તે.

સારાંશ પ્રશ્નો.

- ૧ આશ્રવ એટલે શું ? તળાવને કોની સાથે સરખાવવું ?
- ૨ પાણી અને નાળાંની સાથે કોની સરખામણી થાય ?
- ૩ પુણ્ય અને પાપ કેવા આશ્રવથી બંધાય ?
- ૪ આશ્રવના બધા મળીને કેટલા પ્રકાર છે ?

પાઠ ૩૩ મો.

સંવર.

વિકૃલદાસ નામનો એક છોકરો હતો. તે ઘણો ધર્મી અને નિયમ પ્રમાણે કામ કરનારો હતો. તે દરરોજ દેરે જતો, અને ઉપાશ્રયે શુરના મુખનો બોધ સાંભળી પાછો ઘેર આવી નિશાળે જતો. એક વખતે તેણે ઘેર આવી પુછ્યું, બાપા ! આજે હું ઉપાશ્રયે ગયો હતો, ત્યાં કોઈ તપસી મુનિનાં મારે દર્શન થયાં. તેમની દુબળી કાયા જોઈ મને વિચાર થયો કે, સાધુઓ શામાટે આટલા બધા દુઃખી થતા હશે ?

બાપા—ભાઈ વિકૃલ ! તું આમ કેમ પુછે છે ? તું નવ તત્વ ભણ્યો છું કે નહિ ?

વિકૃલ—હા, બાપા ! હું ભણ્યો છું, પણ મને કોઈ ઠંકાણે બરાબર સમજણ પડી નથી, માટે સમજાવો.

બાપા—સંવર એટલે શું ? તે તું જાણે છે ?

વિકૃલ—ના, મને ખરાબર સમજણ પડી નથી, તે સમજાવો.

બાપા—જે આપણે હુમેશાં કાંઈ પણ સારાં નરતાં કામ કરીએ, તેનાથી કર્મ બંધાય છે. તે બંધાતાં કર્મ જેનાથી રોકાય, તે સંવર કહેવાય છે. કર્મને રોકાવનાર સંવર કરવામાં ઘણી મહેનત છે, તે સાધુ કે તપસીજ કરી શકે છે. ભુખ, તરપ, ટાઢ, ગરમી, ડાંસ અને રોગ વિગેરે બાવીશ પ્રકારના પરીવહ એટલે દુઃખ સહન કરવાથી સંવર થઈ શકે છે, તે સિવાય બીજા સંવરના સત્તાવન ભેદ પણ કહેલા છે.

વિકૃલ—બાપા ! શું તે સાધુજી તેવા પરિવહને સહન કરી સંવર કરતા હશે ?

બાપા—હા, મુનિઓ તેવું કરી શકે છે. તે જે મુનિને દુઃખી જોયા, તે પણ તેવાજ સમજવા.

વિકૃલ—બાપા ! ધન્ય છે, તેવા મુનિને હવે હું તેમને હુમેશાં વાંદવા જઈશ.

સારબોધ.

વિકૃલદાસની જેમ દરેક છોકરાઓ દેવગુરૂનાં દર્શન કરવા, અને સંવરનો અર્થ સમજી સારી ભાવના ભાવવી.

સારાંશ પ્રશ્નો.

- ૧ વિકૃલ્લદાસ કેવો છોકરો હતો ?
- ૨ સંવર એટલે શું ?
- ૩ પરિપક્વમાં શું શું સહન કરવું જોઈએ ?
- ૪ સંવરના કેટલા ભેદ છે ?

પાઠ ૩૪ મો.

નિર્જરા.

ચંદુલાલ નામનો એક છોકરો દરરોજ દેરે દર્શન કરીને
મતો હતો. ગમે તેવું કારણ હોય, તોપણ તે પ્રભુનાં દર્શન
થી વિના રહેતો નહીં. એક વખતે મોહનલાલ નામનો એક
બાલક છોકરો, જે તેનો મીત્ર હતો, તેને ઘર ચંદુલાલ આવ્યો.
ચંદુલાલે કહ્યું, લાઈ મોહનલાલ ! તારા બાપા ક્યાં છે ?

મોહનલાલ—મારા બાપા ઘરમાં છે. તારે શું કામ છે ?

ચંદુલાલ—મારે તેમને કાંઈ પુછવાનું છે.

મોહનલાલ—શું પુછવાનું છે ?

ચંદુલાલ—તારા બાપાને ધર્મનું જ્ઞાન સાઝું છે, તેથી
મારે એક શંકા પુછવાની છે.

પછી મોહનલાલને ચંદુલાલ પોતાના બાપની પાસે ઘરમાં
લઈ ગયો. મોહનલાલના બાપાનું નામ જિનદાસ હતું.

ચંદુલાલ—જિનદાસ કાકા ! કાંઈ પણ પાપ લાગે તો શું કરવું ?

જિનદાસ—તે કેવું પાપ છે ?

ચંદુલાલ—ભુલથી જીહું ખોલવાનું પાપ થયું હોય, તો શું કરવું ?

જિનદાસ—તેનું શુદ્ધ પાપે પ્રાયશ્ચિત લેવું.

ચંદુલાલ—કાકા ! પ્રાયશ્ચિત લેવાથી પાપ ચાલ્યું જશે ?

જિનદાસ—હા, પ્રાયશ્ચિત એ તપ કહેવાય છે.

ચંદુલાલ—તે કેવી રીતે તપ કહેવાય ? તે સમજાવો.

જિનદાસ—નિર્જરા નામે એક તત્ત્વ છે. નિર્જરા તપ કરવાથી થાય છે. તપ બાર પ્રકારનાં છે. છ બ્રાહ્મ એટલે ૧ શારીરિક અને છ આભ્યંતર એટલે ૨ માનસીક. ૧ ઉપવાસ, ૨ ઓછો આહાર ૩ દુઠ્ઠામાં નિર્વાહ, ૪ ઝાંખીલનીવી, ૫ ઈકાચ-કલેશ, અને ૬ પચ્ચંગ સંકેતવું એ છ બહારનાં તપ છે. અને ૧ પ્રાયશ્ચિત, ૨ વિનય, ૩ વૈયાવચ્ચ, ૪ લણવું લણાવવું. ૫ ધ્યાન અને ૬ કાયા વિગેરે પર વસ્તુનો ત્યાગ—એ છ અંકરનાં તપ કહેવાય છે. એ બારે પ્રકારનાં તપથી નિર્જરા થાય છે.

ચંદુલાલ—કાકા ! તમે એ બહુ સારી રીતે સમજાવ્યું, તેને માટે હું આપનો આભાર માનું છું.

---

૧ શરીર જેનાથી તપે. ૨ મન જેનાથી તપે. ૩ દુધ, દહીં, ગોળ વિગેરેનો ત્યાગ. ૪ કાયાને ધર્મને અર્થે દુઃખ દેવું. ૫ વગર કારણે રખડવું નહિ.

પછી ચંદુલાલ ગુરૂ પાસે પ્રાયશ્ચિત લઈ શુદ્ધ થયો.

સારબોધ.

દરેક છોકરે ચંદુલાલની પેઠે દેરે જવું, અને પાપ લાગ-
વાથી આલોચણા લઈ કરેલાં કર્મની નિર્જરા કરવા તત્પર થવું.

સારાંશ પ્રશ્નો.

- ૧ ચંદુલાલ કેવો છોકરો હતો ? તે કહો.
- ૨ નિર્જરા એટલે શું ?
- ૩ તપના બધા મળીને કેટલા પ્રકાર છે ?
- ૪ અંદરનાં અને બાહરનાં તપ ગણાવો.

પાઠ ૩૫ મો.

બંધ.

એક વળતે કેટલાએક શિષ્યો ગુરૂની આગળ આવી કહેવા
લાગ્યા કે, ગુરૂ મહારાજ ! અમને બંધનો અર્થ સમજાવશો ?

ગુરૂ—શિષ્યો ! તમે ધ્યાન દઇને સાંભળજો. કર્મનો જીવની
સાથે જે અબંધ થાય, તે બંધ કહેવાય છે. જેમ દુધ અને
પાણી મળી જાય છે, તેમ કર્મનાં પુદ્ગળ જીવની સાથે મળી
જાય, તે બંધ કહેવાય છે. જેમ કેદી બંદીખાને સ્વતંત્ર રહી

શકતો નથી, તેમ આત્મા કર્મના બંધથી સ્વતંત્ર રહી શકતો નથી. તે બંધના ચાર ભાગ પડે છે. કર્મનો સ્વભાવથી બંધ તે પહેલો પ્રકૃતિ બંધ કહેવાય છે. અમુક કાળ સુધી કર્મને બંધ, તે બીજો સ્થિતિ બંધ કહેવાય છે. કર્મનો ઓછો વધતો અનુભવ થાય તે ત્રીજો અનુભાગ બંધ કહેવાય છે, અને કર્મનું પુદ્ગળ ઓછાં વધતાં હોય, તે ચોથો પ્રદેશ બંધ કહેવાય છે તેના ઉપર તમને એક દાખલો સમજાવું, તે સાંભળો. આખું બુદ્ધિના લાડવાનો એક ઘાણુવો નાખ્યો, અને તે લાડવા બાંધ્યો હોય, તેમાં કેટલાક લાડવા પીત કરતા અને કેટલાક વાત કરતા થાય છે, તે પ્રકૃતિ (સ્વભાવ) કેટલાક લાડવા તરત ખવાય છે, કેટલાક અમુક દિવસ પછી ખવાય છે, તે સ્થિતિ (કાળ કેટલાક લાડવામાં ગળપણ, ધી વિગેરે વિશેષ હોય, કેટલાકમાં ઓછું હોય તે રસ (અનુભાગ.) કેટલાક લાડવામાં બુદ્ધિ વધારે હોય, કેટલાકમાં ઓછી હોય, તે પ્રદેશ બંધ કહેવાય, તેમ કર્મના બંધમાં સમજવું. ગુરૂનાં આ વચનો સાંભળી શિષ્યે ખુશી થઈ ગયા, અને તે વિષેનો વિચાર કરી હુમેશાં તેનું મનન કરવા લાગ્યા.

સારબોધ.

જેમ અહીં ગુરૂના કહેલા બંધતત્વના ખુલાસાથી, તેમ

શિષ્યો ળરાળર સમજીને તેનુંજ મનન કરવા લાગ્યા, તેમ દરેક શ્રાવકના પુત્રે જાંધતત્વની સમજીતી મેળવી તેવું મનન કરવું.

સારાંશ પ્રશ્નો.

- ૧ જાંધ કોને કહેવાય ? તે દાખલો આપી સમજાવો.
- ૨ જાંધને લઇને જીવ કોની માફક સ્વતંત્ર રહી શકતો નથી ?
- ૩ જાંધના કેટલા પ્રકાર છે ? તેની સમજીતી સાથે નામ આપો.
- ૪ જાંધમાં દાખલો શું છે ?

પાઠ ૩૬ મો.

મોક્ષ.

હીરજી નામનો એક છોકરો પોતાના ન્યાયચંદ નામના મિત્રને ઘેર મળવા ગયો. ન્યાયચંદે હીરજીને જોઇને પુછ્યું, બહાલાલાઇ ! આજે ક્યાંથી આવો છો ?

હીરજી—લાઈ ન્યાયચંદ ! હું ઉપાશ્રયે ગયો હતો. ત્યાં મોક્ષ તત્વને માટે મુનિ મહારાજાએ મને સારી રીતે સમજાવ્યું, તે તને કહેવાને માટે હું આવ્યો છું.

ન્યાયચંદ—લાઈ ! તે તું ળરાળર સમજ્યો છું ?

હીરજી—હા, મારી બુદ્ધિ પ્રમાણે તો ળરાળર સમજ્યો છું ?

ન્યાયચંદ—ત્યારે જે હું પુછું, તે બધું ખરાખર સમજાવીશ ?

હીરજી—હા, ભાઈ ! જે તારે પુછવું હોય તે ખુરીથી પુછ.

ન્યાયચંદ—મોક્ષ એટલે શું ?

હીરજી—આ દુનિઆમાં સારાં નરસાં કર્મમાંથી છુટી જીવ પોતાના શુદ્ધ સ્વરૂપને પામી કર્મથી છુટો થાય, તે મોક્ષ કહેવાય છે.

ન્યાયચંદ—મોક્ષનું સ્વરૂપ સમજવાને કોઈ રીત છે કે નહિ ?

હીરજી—હા, તેનાં નવદ્વાર કહેવાય છે, તે નવદ્વારથી મોક્ષનું સ્વરૂપ સમજાય છે.

ન્યાયચંદ—તે દ્વાર કેવી રીતનાં છે તે કહે ?

હીરજી—જેમાં છતાં પદની પ્રરૂપણા હોય, એટલે મોક્ષ એ એક પદ છે, અને વાચક છે જે એક પદ વાચક હોય, તેનો વાચ્ય અવશ્ય હોવો જોઈએ એમ સાબીત કરવો, તે સત્ય પ્રરૂપણા નામે પેહેલું દ્વાર છે ? મોક્ષના જીવ કેટલા છે ? તેનો વિચાર કરવો તે બીજું દ્વય પ્રમાણ દ્વાર છે. મોક્ષના જીવને રહેવાનું ક્ષેત્ર કેટલું છે ? તેનો વિચાર કરવો, તે ત્રીજું ક્ષેત્ર દ્વાર છે. મોક્ષના જીવ કેટલા આકાશના ભાગને ફરશે ? એવો વિચાર કરવો, તે ચોથું સ્પર્શના દ્વાર છે. મોક્ષના જીવનો કાળ આદિ અને અનંત છે, અને અનેક સિદ્ધ આસરી અનાદી અનંત છે, એક સિદ્ધ આસરી, એવા વિચારને પાંચમું કાળ દ્વાર કહે છે. મોક્ષના જીવોની વચ્ચે અંતર નથી, એમ વિચારવું,

તે છઠું અંતર્દાર છે. મોક્ષના જીવ સંસારી જીવને અનંતમે લાગે છે, એવો વિચાર તે સાતમું ભાગદ્વાર છે. મોક્ષના જીવની અંદર ૧૬ાં યોગિક ભાવ છે, ખીજા ભાવ નથી, એમ વિચારવું, તે આઠમું ભાવદ્વાર છે. મોક્ષના જીવો પંદર પ્રકારના છે, તેમાં ક્યામાં થોડા અને ક્યામાં ઘણા છે, એમ વિચારવું, તે અદ્ય બહુત્વ નામે નવમું દ્વાર છે. આ પ્રમાણે નવદ્વારથી મોક્ષનું સ્વરૂપ સમજાય છે. ભાઈ ન્યાયચંદ ! આ બંધાનો વિચાર કરીશ, એટલે તને મોક્ષનું સ્વરૂપ બરાબર સમજાશે, અને આમાં જે વિશેષ સમજવાનું છે, તે પાછળથી સમજાવીશ.

ન્યાયચંદ—ભાઈ હીરજી ! હવે હું સારી રીતે સમજી ગયો. મને મેહેનત લઈ સમજાવ્યો તેને માટે તમારો ઉપકાર માનું છું. પછી ન્યાયચંદ ખુશી થતો પોતાને ઘેર ચાલ્યો ગયો.

સારબોધ.

દરેક શ્રાવકના છોકરાએ મોક્ષનું સ્વરૂપ સમજવાને માટે ન્યાયચંદની જેમ હોંશ રાખવી, અને સમજાવનારનો આભાર માની પોતાના કામમાં તત્પર રહેવું.

સારાંશ પ્રશ્નો.

૧ હીરજી અને ન્યાયચંદ કેવા મિત્ર હતા ? અને ન્યાય-ચંદ હીરજીને ઘેર શામાટે ગયો હતો ?

૨ મોક્ષ એટલે શું ?

૩ મોક્ષ સમજવાના ઉપાય શું છે ?

૪ મોક્ષ સમજવાના ઉપાયનાં નામ આપો.

૫ ભાવદ્વાર, અંતર્દ્વાર, સત્પદપ્રરૂપણાદ્વાર અને સ્પર્શનાદ્વાર વિષે સમજાવો.

૬ મોક્ષના જીવ કેટલા છે ? મોક્ષના જીવનો કાળ કેવી રીતે છે ? અને મોક્ષના જીવ સંસારી જીવને અનંતમે ભાગે છે, એવો વિચાર ક્યા ક્યા દ્વારમાં થાય છે, તેના નામ આપો.

॥ સમાપ્ત. ॥

જૈન ધર્મ પહેલી ચોપડી.

(જૈન ધર્મ વાંચનમાળાનું પહેલું પુસ્તક છપાઈ બહાર પડ્યું છે.)

જૈન ધર્મનું જ્ઞાન બાળકોને સરળતાથી મળે, એ હેતુથી “ જૈન ધર્મ વાંચનમાળા ” પ્રસિદ્ધ કરવાનો ઠરાવ કર્યો છે. નવકાર મંત્રથી આરંભી બીજા ધર્મ તત્વના વિષયો બાળકોની શક્તિ અનુસાર અને તેમનાથી સમજાય એવી ભાષામાં વર્ણવ્યા છે. વિષયોના પાઠરૂપે ભાગ પાડ્યા છે. આ પ્રથમના પુસ્તકમાં પ્રવિઠમણ, પુણવિધિ, જીવચિંતન, આચારોપદેશ, ચારિત્ર, વિગેરે વિષયો સરલ અને વિસ્તારપૂર્વક વ્યાખ્યા કરી વર્ણવ્યા છે. દરેક પાઠને અંતે સારંશ પ્રશ્નો આપવામાં આવ્યા છે, જે શિક્ષક અને શિષ્ય બંનેને ઉપયોગી છે. આ પુસ્તક તૈયાર કરવામાં મુનિ મહારાજ શ્રી ૧૦૦૮ શ્રી ચારિત્રવિજયજીએ ઘણી અમૂલ્ય સહાય આપેલી છે. પુસ્તક રૂબી ૮ પેજ ૧૬૦ પૃષ્ઠનું છે. બાઇડીંગ પાકું અને સુશોભિત કરાવ્યું છે. છતાં આપણા સર્વ જૈન સાધર્મિ ભાઈઓને ધર્મજ્ઞાનનો લાભ લેવા બની શકે, તે માટે કિંમત માત્ર છ આના રાખવામાં આવી છે. ત્રીચેને શીરનામે પત્ર લખવાથી મળી શકશે.

આવિકા ભૂખણ.

આવક સંસારના ઉત્તમ ચરિત્રરૂપ બોધક નોવેલ.

ઉપરના નામનું પુસ્તક અમારા તરફથી છપાઈ પ્રસિદ્ધ થયું છે. આ ગ્રંથમાંનો ચારિત્રનો વિષય ઘણો રસિક, બોધક અને મનોહર છે. વળી નીતિ અને ઉચ્ચ સદ્ગુણના વર્ણનથી ભરપૂર છે. કથાનો પ્રસંગ અતિ અદ્ભૂત ને રસિક હોવાથી વાંચનારને બહુજ પ્રિય થઈ પડે તેવો છે; ઉપરાંત રચણે રમણે કથાના પ્રસંગમાં આવક ધર્મનું રહસ્ય ઉત્તમ રીતે દર્શાવ્યું છે. ભાષા માધુરી સરલ છે. આવિકાઓને આસ વાંચવા યોગ્ય પુસ્તક છે. પુસ્તકવાંચવાધીન

તેની રસિકતા અને હિતમતાની ખાત્રી થશે. પુસ્તકનું કદ રોયલ બાર પેજ
 ફા. ૩૪ ૫૪ ૪૦૮નું છે. તેનું બાઇડીંગ કાપડનું પાકું અને છાપવાળું ધ-
 ણું સુંદર કરાવ્યું છે. છતાં સર્વેને લાલ લેવા બની શકે તે માટે તેની કિ-
 મ્મત ફક્ત ૧૨ આના જેટલી જીજ રાખવામાં આવી છે. પોસ્ટેજ જુદું
 પડશે. પુસ્તક વી. પી. થી મોકલીશું. નીચેને શીરનામે લખો.

શ્રીચંદ્ર કુમાર

ચાને

આનંદ મંદીર.

આવક ધર્મનું રહસ્ય દર્શાવનાર ઉત્તમ નોવેલ.

ઉપરના નામનું નોવેલ અમારા તરફથી છપાઇ પ્રસિદ્ધ થયેલું
 છે. આ ગ્રંથની વસ્તુ સંકળનામાં “ શ્રીચંદ્ર કુમાર ” ના ચરિત્રનો વિષય
 છે, જે અતિ મનોહર અને બોધક છે, એટલુંજ નહિ, પણ તે વિષય એ-
 ટલો તો રસિક છે કે, તે વાંચવામાં ધણો આનંદ થાય છે. સિવાય શ્રી
 જૈન ધર્મ તત્વનો બોધ થાય, એવી ચોજના આ ગ્રંથમાં પ્રત્યેક સ્થળે
 કરેલી છે; જેથી વાચક વર્ગને આનંદની સાથે ધર્મ જ્ઞાનનો અમૂલ્ય લાભ
 પ્રાપ્ત થઇ શકે તેવું છે. આ ગ્રંથ રોયલ ૮ પેજ ૪૫૦ પૃષ્ઠનો સુંદર કાગ-
 લામાં અને સુંદર અક્ષરોથી છપાઇ પ્રસિદ્ધ થયો છે, અને બાઇડીંગ સુશો-
 ભિત કરાવ્યું છે. વાંચનારને સુગમતાથી લાલ લેવા બની શકે, માટે તેની
 કિંમત માત્ર રૂ. ૧૧ રાખી છે. નીચેને શીરનામે લખો. પુસ્તક વી. પી.
 થી મોકલશું. પોસ્ટેજ જુદું પડશે.

શ્રી જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગ—ખાલીતાણા.

